

bomen nieuws

Kwartaalblad van de Bomenstichting - nummer 4 - winter 1999

**Boomverzorging, waarom en wanneer
Jelte Buddingh' klimkampioen 1999
Aandacht voor herdenkingsbomen**

Te koop
gevraagd:

Populieren- en iepenstammen

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers
voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06 - 50501936

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

VAN HELVOIRT GROENPROJECTEN BV

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel.: 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

Bomen, rustpunt van nature

Bomen in de stad verhogen de kwaliteit van het milieu en dragen bij tot gunstige leefomstandigheden.

Stadsbomen hebben vaak onze hulp nodig: systeem-boomroosters en boomkorven kunnen daarbij een hulpmiddel zijn.

Maar bomen kunnen ook dienstbaar zijn aan de mens: boombanken zijn daar een goed voorbeeld van. Deze banken maken van de boom een rustpunt van nature. Vraag onze uitgebreide brochure aan!

Inter Design

INTERNATIONAAL DESIGN VOOR
STADS- EN LANDSCHAPSMEUBILAIR

Postbus 217,
Tel. 026

Tot hun dienst

Bewijs uw bomen een dienst met de Bomendienst. Dit onderdeel van Arcadis Heidemij Realisatie is gespecialiseerd in strategische boomverzorging. Onze dienstverlening is gericht op het duurzaam in stand houden van uw bomenbestand.

We doen dit onder meer door:

- leveren en planten van grote bomen
- verplanten van grote bomen
- snoeien
- groeiplaats- en veiligheidsonderzoek
- boomtaxaties
- inventarisatie en controle

- iepziektebestrijding
- bestrijding van luizen en rupsen

Wilt u meer weten:
telefoon: (055) 5999 444
e-mail: bomendienst@arcadis.nl
internet: www.arcadis.nl

Bomendienst bewijst bomen een dienst

 ARCADIS

Aan de vooravond van ...

Nog een paar dagen en dan is het zover. Een groot deel van de mensheid stapt een nieuw duizendtal van de jaartelling binnen. Maar er zijn ook hele bevolkingsgroepen die een andere telling hanteren en voor hen is één januari aanstaande een dag als alle andere. Voor bomenliefhebbers wordt 2000 in ieder geval een jaar met de meest uiteenlopende activiteiten. Er is van alles voorbereid. Millenniumbossen en -bomen worden geplant, speciaal door ouderen, speciaal door jongeren, ter gelegenheid van dit en ter gelegenheid van dat. Zo zal Nederland gaandeweg boomrijker worden. Of misschien wel niet. Want hoeveel van deze bomen zullen het eind van zelfs maar de eenentwintigste eeuw halen, laat staan het volgende millennium? Hoeveel bomen staan er in ons land nog van het jaar 1000? Juist, geen één! Is het erg wanneer er geen duizendjarigen zijn? Nee, op zich niet, maar misschien toont het wel aan hoe wij met onze bomen omgaan. Dat is nog steeds niet zo fantastisch en dat zorgt er ondermeer voor dat de Bomenstichting meer werk heeft dan ooit tevoren. Goed voor de Bomenstichting! Er is het afgelopen jaar veel goeds gebeurd, maar het gaat ook nog op veel fronten ontzettend mis. Neem bijvoorbeeld de iepenziekte. "Standpunt" leest u daar meer over. De belangstelling voor de nieuwe publicatie "Recht op bomen" is groot. Een teken aan de wand?

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik ben eigenlijk al een beetje millennium-moe. Ik krijg er een beetje, om het met een Engelse term uit te drukken, een gevoel van overkill bij. Voor de Bomenstichting geldt dat overigens niet. Wij staan aan de vooravond van ook een bijzonder jaar, want in 2000 wordt de Bomenstichting dertig. Traditiegetrouw geven we een lustrum extra aandacht, dus ook aan dit zesde. Een jaar lang activiteiten in het kader van het dertigjarig bestaan, of zo u wilt dubbelop: de viering van de intrede van het nieuwe millennium er in een adem bij. Daar loop ik nu al warm voor, letterlijk en figuurlijk. Veel mag ik er nog niet over zeggen, maar een tipje van de sluier kan ik wel vast oplichten. Dit nummer verschijnt nog in de stijl die u de laatste jaren gewend was. Maar met ingang van 2000 zal 'smoel' van Bomennieuws anders zijn. Een goede start van het nieuwe millennium gewenst!

Frank Moens

In dit nummer ...

6

Boomverzorging, waarom en wanneer

Bomen groeien vanzelf en hebben de mens niet nodig voor hun voortbestaan. Voor bomen in onze woonomgeving is dat echter anders. Daarvoor geldt dat ze periodiek onderhoud nodig hebben, al was het maar om te voorkomen dat wij plotseling een dode tak op ons hoofd krijgen. Wat kunnen, moeten en willen we doen? In dit artikel geven we een opsomming van een breed scala aan werkzaamheden.

Jelte Buddingh', klimkampioen 1999

Boomverzorger Frank Buddingh' stond zo ongeveer tegelijkertijd aan de wieg van zijn zoon Jelte en aan die van de Bomenstichting. Jelte groeide op in Nieuw-Zeeland en keerde enkele jaren geleden terug in Nederland én in de voetstapen van zijn vader. Dit jaar won hij de nationale klimwedstrijden van de Kring Praktiserende Boomverzorgers. Twee redactieleden zagen hem aan het werk en spraken met hem over klimmen en hoogwerken.

14

Aandacht voor herdenkingsbomen

Ter gelegenheid van de meest uiteenlopende gebeurtenissen werden en worden bomen geplant. In het register van Monumentale bomen is er een speciale categorie voor in het leven geroepen. Lokaal maken mensen of organisaties zich sterk voor het vastleggen van de gegevens. We geven twee voorbeelden uit de praktijk.

En verder in **bomen**nieuws

Kappen dwarsbomen	4
Gemeentelijk bomenbeleid.	5
Column: Bomen en burgers	9
Huizen te koop bij gespaarde waardevolle bomen	12
Standpunt: gemeenten verantwoordelijk voor iepenbeleid	13
Kleurrijke, geurende fruitshow . . .	18
Tussenbalans lepenwacht	19
De lezer schrijft.	20
Kort nieuws.	21
Boeken	25
Agenda	27
Rijp en Groen	28

Op de omslag:
De dikke eik van Verwolde met in de
stamvoet een enorm gat. De boom geldt
als een grote trekpleister op het
Overijsselse landgoed en komt al heel
lang voor op topgrafische kaarten.
Foto: Klinkspoor archief Bomenstichting

Kappen dwarsbomen

Zorgvuldige behandeling van kapaanvragen

Edwin Koot

De Bomenstichting streeft een gezond en evenwichtig bomenbestand in Nederland na. Daarbij is goede voorlichting noodzakelijk. De Bomenstichting adviseert boomeigenaren, -beheerders en -bestuurders veelvuldig op het gebied van beleid, juridische zaken of geeft een tweede mening over de verzorging van bomen.

Een zorgvuldige belangenafweging is noodzakelijk bij elke aanvraag voor een kapvergunning, zeker als het gaat om beeldbepalende monumentale bomen.

In Budel werd de Bomenstichting gevraagd een advies uit te brengen voor een bijzondere boomgroep. De mate van stabiliteit van de boom werd onder andere met een aanwasboor onderzocht.

foto's: Edwin Koot

Het besef groeit dat bomen meer zijn dan straatmeubilair. Het duurt jaren alvorens op een plek een volwassen boom staat. Een gemeente dient bij ten en belangen goed in kaart te brengen. Een goede belangenafweging is noodzakelijk, anders kan de gemeente teruggefloten worden tijdens een bezwaarprocedure. De rechtbank of bezwaarcommissie maant in die gevallen de gemeente tot een nieuwe afweging. Bij een aanvraag van een kapvergunning voor drie bomen in Budel is de Bomenstichting door de gemeente gevraagd te adviseren. De eigenaar

wege het bijzondere karakter van de bomen. De Bomenstichting constateert tijdens haar onderzoek dat de groep van drie bomen in de voortuin van het perceel zeer beeldbepalend is voor het centrum van het dorp. In de directe omgeving staan geen bomen van deze omvang. Bij de boom langs de straatkant zit inderdaad een grote wond aan de stamvoet. Visueel onderzoek biedt geen zekerheid dat de wond goed is afgegrendeld en de boom niet verder is ingerot. Uit controle met de aanwasboor blijkt de stam over voldoende gezond hout te beschikken. De stabiliteit van de boom is dus nog goed. De bomen verkeren echter wel in een verminderde conditie. Vermoedelijk als gevolg van werkzaamheden in de tuin in combinatie met een tijdelijk verlaagde grondwaterstand ten behoeve van een bouwproject. Naar verwachting zullen de bomen zich echter weer herstellen. Gezien de belangrijke functie van de bomen die de bomen voor het centrum vervullen en de afwezigheid van gevaar, adviseert de Bomenstichting de gemeente de kapvergunning te weigeren. De eigenaar wordt geadviseerd een grondige snoeibeurt uit te laten voeren en de bomen regelmatig te laten controleren.

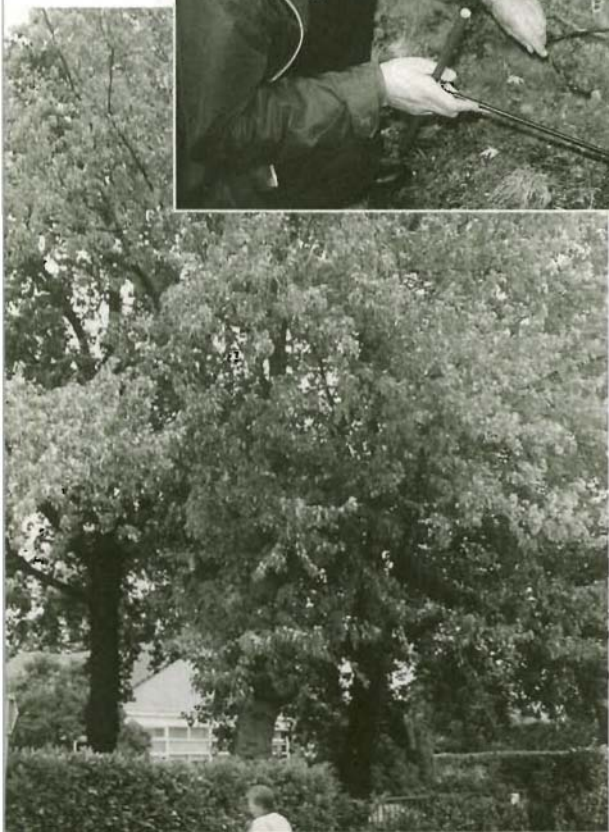
Overlast door bomen bij de erfgrans

Veel mensen genieten van bomen, maar dat geldt niet voor iedereen. In een lommerrijke omgeving in Rotterdam woont iemand die last heeft van bladeren en schaduwwerking in zijn zwembad. Hij maant de eigenaar van drie rode beuken deze te toppen op vijf meter hoogte. De eigenaar van de bomen vraagt zich af of hier sprake is van overlast en verzoekt de Bomenstichting dit te beoordelen.

Overlast is een subjectieve ervaring. Om nen beoordelen of iets aangemerkt kan worden als overlast moet geprobeerd worden de gehele situatie zo objectief mogelijk te beschouwen. Bomenstichting constateert dat het hier gaat om drie beuken nabij de erfgrans. De bomen zijn in de hoogte en de breedte reeds gesnoeid. Er is dus geen sprake van hoogopschietende bomen en er zijn geen overhangende takken. Het zwembad van de buurman ligt ten zuidwesten én op ruime afstand van de bomen. Dat betekent dat het zwembad alleen in de herfst en de winter voor een deel beschaduwd wordt. Niet direct het jaargetijde waarin veelvuldig gebruikt gemaakt wordt van deze voorziening. Ook kan er nauwelijks blad in het zwembad terechtkomen, want in de herfst is het geheel afgedekt. Uit het onderzoek van de Bomenstichting blijkt dat de beuken niet verder getopt kunnen worden. De kans is namelijk groot dat de bomen deze drastische snoei niet overleven. De conclusie van de Bomenstichting is daarom dat in dit geval – objectief gezien – geen sprake is van overlast.

van de bomen blijkt een wond aan de stamvoet van één van de bomen ontdekt te hebben. Bovendien helt deze boom over naar de straat. De eigenaar wil – uiteraard – voorkomen dat schade of letsel ontstaat door het omwaaien of afbreken van deze boom. De gemeente kan de stabiliteit van deze boom niet garanderen, maar wil direct honoreren van-

Onderzoek Gemeentelijk Bomenbeleid

Karlijn Heger en Judith Westerink

De Bomenstichting heeft in haar jarenlange omgang met gemeenten grote verschillen opgemerkt in de aanpak van bomenbeleid en -beheer. Er zijn gemeenten met alle mogelijke beleidsplannen over bomen. Andere gemeenten steunen alleen op het inzicht van hun groenmensen en hebben niets op papier staan. Er zijn gemeenten die geen enkel handvat hebben om bomen te beschermen. Terwijl andere gemeenten een kap- of bomenverordening, een speciaal beleid voor monumentale bomen of bomen in het bestemmingsplan opgenomen hebben. In sommige gemeenten worden belangengroepen betrokken bij bomenzaken, maar in andere gemeenten is de voorlichting en participatie minimaal.

Enquête

De Bomenstichting is geïnteresseerd in de verschillende methodes en de motivatie van gemeenten. Daarom is twee jaar geleden een landelijk onderzoek gestart naar het bomenbeleid. Op een schriftelijke enquête onder alle Nederlandse gemeenten en deelgemeenten is 87% respons gekomen! vragen als: Wordt het beleid ten aanzien van het groen vastgelegd in beleidsplannen? Hoe worden de bomen beschermd in de gemeente? Is er een strategie voor boomcontrole en -onderhoud? Wat is de procedure wat betreft kapvergunningaanvragen?

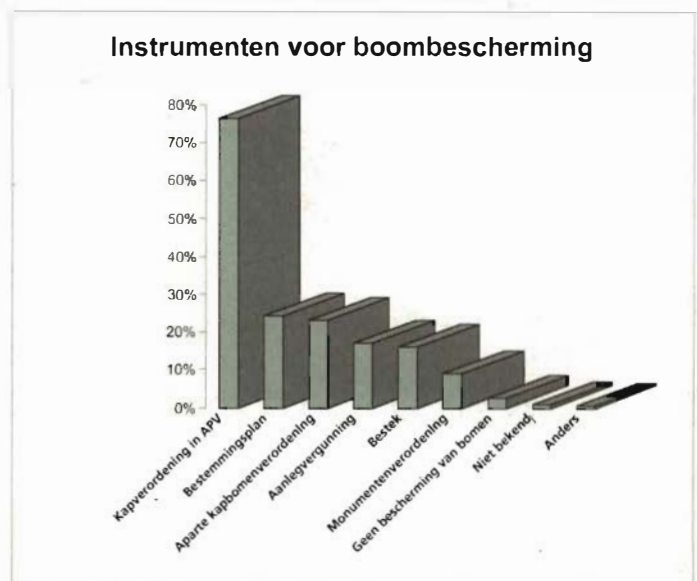
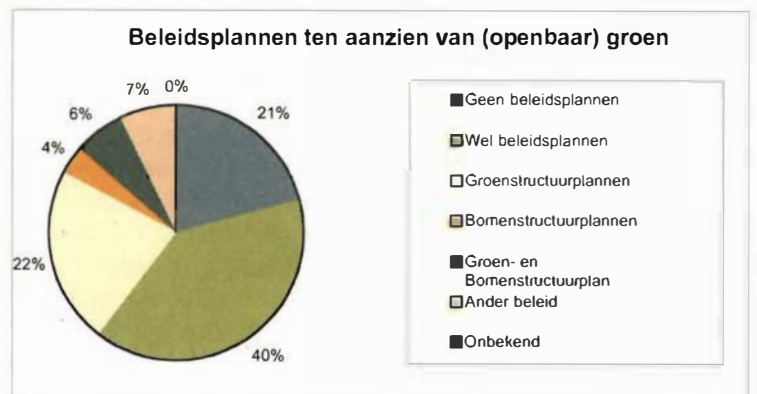
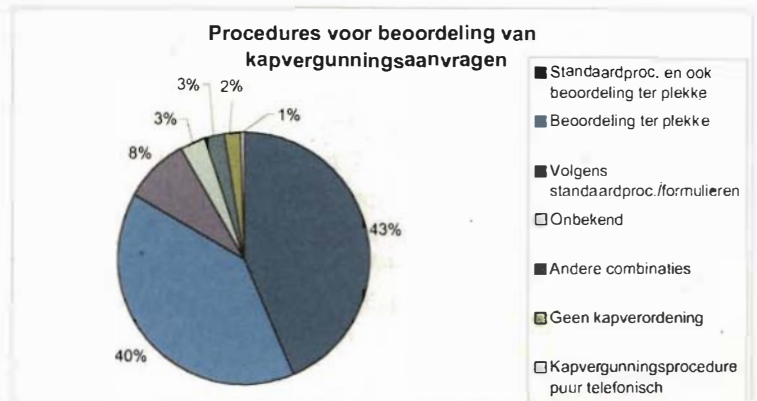
De diagrammen geven een beknopte samenvatting van de resultaten van de enquête.

Nader onderzoek

Met deze gegevens als basis hebben zijn nu 20 gemeenten geselecteerd voor een nader onderzoek. Bij de selectie van de gemeenten is gekozen voor een zo groot mogelijke diversiteit. Zowel naar grootte, geografische ligging als de mate van gedifferentieerd beleid bijvoorbeeld. Op deze wijze wordt een zo breed mogelijk beeld verkregen van alle mogelijkheden en beperkingen van de verschillende wijzen van beheer en beleid. De geselecteerde gemeente wordt gevraagd waarom zij voor een bepaalde aanpak heeft gekozen en of de gehanteerde methode naar wens functioneert. Als extra informatiebron wordt een lokale groene belangengroep gevraagd naar hun ervaring met de desbetreffende gemeente.

Aanbevelingen voor goed bomenbeleid

Uiteindelijk leidt dit onderzoek medio volgend jaar tot een handleiding voor een goed bomenbeleid. Wij houden u via Bomennieuws op de hoogte van het verloop van het onderzoek.

Marjan van Elsland

Honderden mensen verdienen in Nederland hun brood met het onderzoeken en onderhouden van bomen. Hoe kan het toch, dat bomen in het bos gewoon groeien zonder dat er ooit een boomverzorger aan te pas komt en dat bomen buiten het bos zoveel onderhoud nodig hebben? Wanneer verzorg je een boom nou wel en wanneer niet? En wat zijn volgens de Bomenstichting zinvolle maatregelen? Op deze vragen wordt in dit artikel antwoord gegeven. In het jaar 2000 zullen we uitgebreid terugkomen op de hoofdactiviteiten boomonderzoek, groeiplaatsonderzoek, snoei (en andere maatregelen aan de boom zelf) en groeiplaatsverbetering.

Bomen in het bos

Veel boomsoorten horen van nature thuis in het bos waar de groeiomstandigheden doorgaans gunstiger zijn voor een gezonde ontwikkeling van de boom, zeker als je dat vergelijkt met de omstandigheden van bijvoorbeeld een boom in een trottoir.

Licht

Toch is het bos bepaald geen paradijs, waarin iedere jonge boom ongestoord en gaaf de volwassenheid bereikt. Alleen al de factor licht zorgt voor een genadeloze strijd om het bestaan: wie het eerst boven is, wint de race en overleeft, voorlopig. Soms helpt de bosbeheerder door te dunnen, soms moeten de bomen het zelf uitvechten. Maar als de volwassenheid in tamelijk ongeschonden staat is bereikt, kan de bosboom vaak tientallen jaren ongestoord groeien. Een boomverzorger heeft daar niets aan toe te voegen. In diezelfde periode heeft de jonge boom buiten het bos al de nodige begeleiding gekregen, gewoon om aan de eisen te voldoen die de samenleving stelt.

De eisen van de maatschappij

Bomen in het bos maken deel uit van een levensgemeenschap, waarin het niet gaat om individuele bomen. Of het nou om de houtoogst, de recreatie of de natuur gaat, het maakt niet zo heel veel uit of er een boom doodgaat of juist overleeft, als het totale stuk bos maar goed functioneert. Het uiterlijk van de boom doet er ook niet toe, noch de plek waar hij staat. Buiten het bos, langs straten en wegen, in tuinen en parken is iedere individuele boom belangrijk. Als er één doodgaat, of niet goed groeit, is dat een probleem. Bovendien stellen we andere eisen aan bomen op intensief door mensen gebruikte plekken. Het verkeer moet onder de boom door kunnen rijden, hij moet de plek versieren, maar mag niemand in de weg staan. Hij moet goed groeien, maar mag niet teveel licht wegnemen en geen andere overlast veroorzaken (honingdauw, bladval, opgedrukte trottoirtegels). Kortom, we eisen min of meer, dat de boom naar onze wensen

Groeiomstandigheden voor bomen

	Bos	Trottoir
Bovengronds	vochtige lucht; minder wind; temperatuurverschillen minder extreem	droge lucht; meer wind; meer schade door mensen (verkeer en vandalisme)
Overgang van lucht naar bodem	levende, doorlatende strooisellaag; kringloop van voedingselementen	afgefallen blad wordt verwijderd; geen humusvorming; verharding laat geen licht en vocht door
Bodem	wortels kunnen zich naar behoefte ontwikkelen; de bodem leeft	wortels in een "bloempot"; door graafwerk worden wor- tels voortdurend beschadigd.

waarom en wanneer

Het contrast tussen
groeiomstandigheden
voor bomen in het bos en
in de stad is enorm.

foto's: Frank Moens

functioneert en dat eist deskundige begeleiding door een boomverzorger.

Veiligheid

Er is nog een belangrijke reden, waarom de boomverzorger niets heeft te zoeken in het bos, namelijk dat daar de veiligheid van mensen nauwelijks bedreigd wordt als er eens een (tak uit een) boom valt. Vergeleken bij een drukke straat, waar een tak of boom mensen, auto's en gebouwen kan verwonden, doden, beschadigen, is een bos vrijwel onbewoond gebied waar je de natuur rustig z'n gang kunt laten gaan.

Drie redenen voor boomverzorging

Uit bovenstaande zal
waarom bomen verzorgd en onderhouden worden.

- In de eerste plaats, omdat veel bomen in onze woon- en werkomgeving op intensief gebruikte plekken groeien, waar iedere vallende tak schade kan aanrichten. De (toegenomen) morele en financiële verantwoordelijkheid van de boombeheerder zorgt ervoor, dat veiligheidscontroles en goede beheersmaatregelen steeds belangrijker worden.
- De tweede reden bomen te onderhouden is, dat een goedverzorgde boom doorgaans meer "naar wens" functioneert en gemiddeld ouder wordt dan een verwaarloosde boom onder dezelfde omstandigheden. Vooral als groeistoornissen vroegtijdig worden onderkend, onderzocht en zo mogelijk verholpen, kan dat een groot effect hebben op de levensverwachting van de boom. Denk daarbij bijvoorbeeld aan watertekort of -overlast, gebrek aan voedingselementen, bodemverdichting of schade aan de wortels.
- De derde reden is, dat de groei van de boom moet worden aangepast aan de plek waar hij staat. Een boom, die van alle kanten licht krijgt, zal niet, zoals een bosboom, een kale stam en een compacte kroon krijgen. Hij zal juist een grote kroon krijgen met dikke, lange takken van onder tot boven. Er kan dan bijvoorbeeld geen verkeer onderdoor. Dus krijgt de jonge boom zogenaamde begeleidingssnoei, totdat hij zelfs geen grote vrachtwagens meer dwarszit en bovendien zoveel mogelijk de gewenste vorm heeft.

Soms geen onderhoud

Je kunt natuurlijk niet iedere boom tot in de puntjes verzorgen, maar dat zou ook niet zinvol zijn. Op drukke plaatsen heb je weinig keus: als een boom een risico vormt, moet hij omgezaagd worden. Maar als een boom midden-

in een park of in een grote tuin, ver weg van mensen en gebouwen het niet zo goed meer doet, heb je wat meer keus. Verzorgen zou de eerste optie kunnen zijn, maar wat gebeurt er als je het niet doet? In het ergste geval valt hij om, meestal na een proces van jarenlange aftakeling. Vaak blijven zulke bomen echter tientallen jaren staan, steeds wat kaler, maar ook steeds interessanter als voedselbron, schuilplaats en nestgelegenheid voor uiteenlopende vogels, vleermuizen, schimmels, planten, enzovoort.

Een enkele, aftakelende en tenslotte dode boom als natuurmonument is dus een tweede, interessante optie voor wie de natuur (en natuureducatie)

Met dank aan
Jitze Kopinga en
Douwe van der Heij, die de
eerste versie van dit ver-
haal van de nodige kante-
keningen hebben voorzien.

een kans wil geven. kende takken gevaar opleveren, kunnen we aanbevelen de grote takken af te zagen (en zo mogelijk onder de boom te laten liggen). De stam blijft dan staan, wat waardevol is, omdat de verticale stam andere organismen aantrekt (bijvoorbeeld spechten) dan liggende takken.

De derde optie is natuurlijk omzagen. Maar waarom zou je? Zo'n boom doet niemand kwaad. Als het vanwege de veiligheid dan toch noodzakelijk lijkt de boom om te zagen, laat dan als het even kan, stam en takken liggen voor "de natuur".

Nuttige maatregelen in de boomverzorging

Groeiplaatsonderzoek

- bodemluchtsamenstelling (O₂, CO₂, CH₄)
- vochtleverend vermogen/vochthuishouding/grondwaterstand
- bodemvruchtbaarheid
- opbouw van het bodemprofiel en het doorwortelbaar volume
- waarneembare beperkingen zoals verdichting, afsluiting oppervlak en andere bedreigingen.

Boomonderzoek

- beoordeling vitaliteit
- beoordeling conditie en structuur van kroon, stam en wortels
- ziekten/plagen/stamaantasting

Natuurlijk moet bij deze laatste twee opties het voorbehoud worden gemaakt dat daarmee het voortbestaan van gezonde buurbomen niet te veel wordt bedreigd. Het bekendste voorbeeld is de iepenziekte, maar je kunt ook denken aan sommige honingzwamsoorten, watermerkiekte en diverse soorten plaaginsecten, zoals de wilgenhoutrups.

Verzorging Monumentale bomen

Monumentale bomen hebben vaak onderhoud nodig. De Bomenstichting beschikt over het Bomenfonds, een bescheiden hoeveelheid geld om eigenaren/beheerders financieel te kunnen bijstaan in het onderhoud van hun (geregistreerde) monumentale bomen.

wij alleen die maatregelen, waar we als Bomenstichting het nut van inzien.

tabel Bomenfonds staan de volgende maatregelen als subsidiabel genoteerd.

- gebrek- en overmaatverschijnselen
- bewortelingspatroon (plaats en diepte) wijze van takaanhechting

Bemonstering

- analyse bladmonster (N, P, K, Mg en Cl en % droge stof)
- analyse bodemonmonster (elementen nader te bepalen)
- bemestingsadvies

Structurele groeiplaatsverbetering

- Groeiplaatsverbetering
- opheffen verdichting
- opheffen afdichting toplaag
- bodemverbetering/gronduitwisseling
- ontwatering/afwatering
- dieptebemesting

Oppervlakkige bemesting

- oppervlakkige bemesting van bijvoorbeeld P, K of Mg indien dit noodzakelijk blijkt uit bemonstering en bodemonderzoek.

Bescherming van de groeiplaats

- palen, hek, verhoogde boomspiegel, e.d.

Kroonsnoei

- (herstel- en stabilisatiesnoei)
- storm-, bliksem-, ijzelschade
- herstel oorspronkelijke snoeivorm, bijv. leibomen (in overleg)
- stabiliteits snoei
- herstel evenwicht kroon/stam/wortels
- foutief aangehechte takken

Kroonverankering

- ten behoeve van het voortbestaan van de boom kan het verankeren van takken in een enkel geval noodzakelijk zijn; incidenteel, als kroonsnoei geen oplossing biedt.

Tabel is gebaseerd op de
bijdragetabel van het Bomenfonds
van de Bomenstichting.

Bomen & burgers

Een mevrouw legde door de telefoon uit dat er iets mis was met een paar bomen voor haar huis. Daar moest ik beslist naar komen kijken. Ik hou van attente burgers, dus ging ik er meteen op af. Zij woont aan de rand van de bebouwde kom met uitzicht over de polder. Mijn blik gleed tussen de rij bomen door over het weidse polderlandschap. Aan de bomen zag ik niets verontrustends.

Mevrouw dacht daar anders over. Haar was ooit een vrij uitzicht beloofd en nu stonden er bomen. Die bomen moesten om. Ik stond verbaasd. Wat moet je met zulke burgers? In lyrische bewoordingen schetste ik hoe de bomen op de voorgrond het achterliggende landschap diepte gaven en de weidse blik nog versterkten. Mijn ode aan het landschap en de bomen was niet aan haar besteed. Ze begreep dat ze moest verhuizen of met de bomen leren leven. Dus gooide zij het over een ander boeg. Ze eiste dat de bomen dan maar hoog moesten worden opgekroond. Ik gaf geen krimp. Het zijn geen straatbomen, waarbij opkronen verplicht is. Ze staan in het open landschap. Eindelijk een boom die vrij kan uitgroeien. Zij kon voor mijn part de boom in. Mijn oog viel op haar voortuin, die vol stond met coniferen tot pal voor haar raam. Ze volgde mijn blik en verklaarde dat die er stonden tegen de inkijk.

"Belemmeren die uw uitzicht niet?", vroeg ik. Maar mevrouw vond dat heel wat anders. Ze is nu een boze burger.

Bij een andere mevrouw staat een boom in de gemeentelijke groenstrook achter haar tuin. Dat is toch wel zo'n vreemde boom, meldde ze door de telefoon. Die boom moet om, want daar wordt ze helemaal gek van. Die boom hangt in het voorjaar vol met eikels en daarna vallen er 'rupsen' uit. Na enig doorvragen begreep ik dat het om een els ging. Doch er was meer aan de hand met die vreselijke boom, aldus de mevrouw. De hele zomer zitten er ook nog blaadjes aan. En in het najaar is dat een regelrechte ramp, want

dan vallen al die blaadjes op haar grond.

"Daar hebt u geen idee van, mevrouw. Dan ligt het achter in mijn tuin helemaal vol met blaadjes. Dat is niet normaal."

"Jawel hoor", riep ik vrolijk. "Dat is heel normaal. Dat is een merkwaardige eigenschap van bomen. Daar zitten blaadjes aan."

Maar het kan nog gekker met burgers en bomen. Een meneer verzocht mij om een honderdjarige eikenboom één meter te verplaatsen.

"Één meter, maar mevrouw. Meer vraag ik niet." Ik keek argwanend rond. Was dit een grap uit 'Bananasplit'?

Dus vroeg ik jolig: "Één meter maar? Meer niet?" De man legde met een breed armgebaar uit dat hij een draaihek voor zijn inrit wilde plaatsen. Het hek kon alleen open als de honderdjarige bereid was om een metertje op te schuiven, want dan kon ook zijn tweede auto achter het hek worden gestald. Ik vond het zo absurd dat ik nog steeds spiedend rond keek of Ralph Inbar soms achter een boom stond.

"Maar één meter mevrouw, dan is het hele probleem opgelost", bleef die meneer drammen. Het was beslist geen geintje. Ik gaf geen duim-breed toe, dus vroeg hij om te kappen. Ik vond dat hij ook de boom in kon. En nu voelt die meneer zich een onbegrepen burger.

Kort daarna belde een reclamejongen. Hij had de vererende opdracht gekregen om een winkelpui op te sieren. Doch hij had een probleem. Schuin voor de pui stond een boom zijn reclameboodschap in de weg. Die boom zou een halve meter verplaatst moeten worden, zodat het oog van het winkelend publiek op zijn ronkende boodschap kon vallen. Nee, hij hoeft niet gekapt, onderstreepte hij haastig, alleen maar verplaatst. Ook die meneer klonk bloedserieus en weer werd ik argwanend. Zoiets verzint een normaal mens toch niet? Ik zou er zelf niet op zijn gekomen. "Een halve meter maar?", vroeg ik weer voor de zekerheid. Misschien moest het een decimetertje meer zijn. Hij stelde me gerust. Een halve meter was net voldoende.

"Denkt u dat het zin heeft om dat aan te vragen?", informeerde hij.

"Dat heeft geen enkele zin", kapte ik meteen af. Dat vreesde hij al, verzuchtte hij. De meneer hing berustend op. Met een berustende burger valt nog wel te leven.

De laatste vraag was zo gek nog niet. Die kwam van een milieubewuste burger. Hij wil een zonnepaneel op zijn dak. Dat spaart een hoop energie, heeft hij mij voorgerekend. Doch een gemeenteboom houdt de zonnestralen tegen. Zo'n goeie vraag had ik nog niet gekregen. Zijn verzoek zette mij tot nadenken en ijverig ben ik over die boom gaan cijferen. Wat was nou beter voor het milieu: een zonnepaneel of een boom? Meneer wilde een voorbeeld voor de buurt zijn, zei hij nog om zijn wens kracht bij te zetten. Dat gaf bij mij de doorslag. Ik sta pal achter energie besparende maatregelen, maar om daar volwassen bomen voor te kappen gaat me iets te ver. Ik zag de bui al hangen. Straks moeten voor die panelen daar in die straat alle bomen wijken. Of ze vragen me om de bomen een metertje te verplaatsen.

Bomenbeleid is geen boompje wisselen.

Roelie de Weerd

COLOMME

Jelte Buddingh', klimkampioen 1999

Aart de Veer

Jelte Buddingh' van Boomtotaalzorg Van Jaarsveld/Van Scherpenzeel in Schalkwijk is klimkampioen van Nederland geworden. Boomklimkampioen natuurlijk. Hij haalde de landelijke dagbladders en natuurlijk wil Bomennieuws ook aandacht aan hem besteden.

Jelte afgelopen zomer ingeschreven voor de nationale klimkampioenschappen, en niet zonder succes. Jelte heeft zich kunnen voorbereiden door vorig jaar de wedstrijd in Birmingham te gaan volgen. Dit jaar is Jelte nationaal kampioen 'werken in de boom' geworden. Het was de eerste maal dat de wedstrijd ook in Nederland gehouden werd. Het gebeurde onder auspiciën van de KPB die aangesloten is bij de ISA (International Society of Arboriculture). In Engeland en de Verenigde Staten bestaan de kampioenschappen al langer. De voorronde in Vught bestond uit vijf onderdelen: algemeen klimmen, reddend klimmen, snel boomklimmen, footlock klimmen en werpzakje gooien. Bij reddend klim-

"Zelfs in de kroeg praten we no

Jelte Buddingh' in klimuitrusting bestaande uit een klimgordel waaraan de klimlijnen met zekeringen (musketons) worden bevestigd, schoenen met stalen punten en zaaggereedschap.

foto: Aart de Veer

Inzet hiernaast: Het schieten van een werpzakje om houvast voor de klimlijn bovenin een boom te krijgen

Op de rechterpagina: Aan het werk in een grote plataan in de tuin van het Ambmanshuis in het centrum van Tiel.

Redactieleden Douwe van der Heij en Aart de Veer spraken Jelte (en zijn collega Miklos Suijk) in zijn woonplaats Wijk bij Duurstede, waar hij op verzoek ook even een 'kasteelboom' inklimt. Een enthousiaste boomklimmer aan het woord!

Jong begonnen

De dag van het interview moeten Jelte en Miklos een 25 meter hoge driestammige Turkse hazelaar (*Corylus colurna*), de oudste boomhazelaar van Nederland, verwijderen uit een oude kloostertuin in het centrum van Wijk. Aangezien de boom vrijwel dood is (door zwammen aangetast), komt er nogal wat riskant klimwerk bij kijken. Ze zien er niet tegenop, want ze hebben immers al een ruime ervaring.

Jelte is in 1977 geboren in Nederland maar heeft het grootste deel doorgebracht. Daar leerde hij gingsvak van zijn vader Frank Buddingh' die vroeger bij Copijn had gewerkt. Vier jaar geleden kwam hij terug naar Nederland en hij volgde zijn opleiding bij Boomtotaalzorg, waar hij nog steeds werkt.

praktijk en door samen te werken met collega's. Een boomklimmer in zijn eentje begint niets. Boomtotaalzorg heeft Jelte elf collega's, waarvan acht in de directe boomverzorging.

Kampioenschap over vijf onderdelen

Zijn werkgevers, leden van de Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB), hebben

men gaat het om het redden van een collega die in de boom iets overkomen is – bij de wedstrijd wordt een dummy gebruikt. Bij footlock klimmen hijst de klimmer zich op aan het touw door dit tussen zijn voeten te klemmen, zonder de stam van de boom te gebruiken.

zakje gooien – zie foto – wordt een klimlijn naar een hoog punt in de boom geschoten waar hij vast komt te zitten doordat het uiteinde een zakje met loodkogeltjes bevat.

Bij al deze onderdelen gaat het zowel om tijd als kwaliteit. Na de voorrondes volgde de eindronde (masters) die samen met de Belgische kampioenschappen bij Brugge plaatsvond. Onderdelen van deze masters zijn het uitvoeren van twee zaagopeningen (met de handzaag en de zogenaamde stokzaag) en een evenwichtsproef. (zie ook foto).

Ook kunnen deelnemers nu een eigen inbreng tonen met een technische prestatie naar keuze. Volgend jaar mei worden wederom de Europese kampioenschappen gehouden, en wel in Valencia. Jelte zal zeker van de partij zijn.

Klimmen of hoogwerker?

Een boomverzorgingsbedrijf werkt niet alleen met menselijke klimmers maar ook met hoogwerkers. Jelte legt uit hoe de keuze voor mens of machine tot stand komt. 'Hoogwerkers zijn flinke machines en kunnen lang niet overal bijkomen, vaak is de kans dat bomen, gebouwen of bestrating beschadigd wordt te groot. De kosten voor het inzetten van hoogwerkers liggen anders dan voor het klimmen. Voor bijvoorbeeld één solitaire boom is het niet lonend een

dat je dit werk, dat fysiek heel veel van je vraagt, niet langer dan tot je 45e moet doen. Tegen die tijd komt hij wellicht meer in de planning van het werk en de instructie terecht. Ooit een eigen bedrijf te hebben lokt hem ook wel.

Is er nog iets anders waar Jelte zich mee bezig houdt? Zonder omhaal zegt hij: 'Vakidioten zijn we allemaal. Zelfs in de kroeg praten we nog over de boomzorg. Maar ik heb ook belangstelling voor muziek, en verder doe ik zaterdags werk bij een piercingzaak in Utrecht.'

Een moderne jongen, dat is duidelijk. De interviewers vragen zich af of er een verwantschap kan zijn tussen boomzorg en piercing, maar tijd om deze gedachte uit te werken is er niet. De dode monumentale Turkse hazelaar van Wijk bij Duurstede wacht op zijn zagers ...

over de boomzorg".

hoogwerker te laten komen.' Een belangrijk verschil tussen beide methoden is dat met het klimmen je vanuit de kroon van de boom werkt, zeker in grote boomkronen is dat aan te bevelen. Met een hoogwerker is het vaak niet mogelijk het bakje tussen de takken te manoeuvreren en de juiste snoei plek te bereiken. Maar voor bijvoorbeeld het opkronen van laanbomen zijn ze goed inzetbaar.

De klimtechniek is niet meer dan een methode om de werkplek te bereiken. Eenmaal bovenin de boom is de werkvolgorde in de eerste plaats het beoordelen in welke staat de boom is en wat er eventueel gebeuren moet. In het boomverzorgersvak heet dat VTA (visual tree assessment). Op basis daarvan vindt pas het snoeien en zagen plaats. Dat laatste gebeurt afhankelijk van de bereikbaarheid van de takken met een motorzaag of een stokzaag. Vaak gaat het om de uiteinden van takken.

De toekomst

Jelte is vroeg begonnen met klimmen, op zijn zestiende. Wanneer stopt hij? Zelf denkt hij

Huizen te koop bij gespaarde waardevolle bomen

Rob Buys nam op 1 oktober j.l. na twintig dienstjaren afscheid van de gemeente Utrecht. De laatste jaren was hij werkzaam als "procesmanager groen". Voorafgaand aan zijn afscheid vond een symposium plaats met als thema de reconstructie van naoorlogse wijken en hoe daarin met het bestaande groen omgegaan zou moeten worden. In zijn betoog deed Rob Buys enkele opmerkelijke uitspraken, die we u niet willen onthouden.

Respect voor het leven maakt het ethisch onverantwoord gezonde bomen te vellen.

In de uitnodiging voor dit symposium werd de vraag gesteld: "Kan of moet het aanwezige bomenbestand structuurbepalend zijn bij renovatie van naoorlogse wijken". Mijns inziens moet hierop bevestigend worden geantwoord. Voorwaarden hierbij zijn dat de bomen gezond en vitaal zijn en zich vijftig jaar goed hebben kunnen ontwikkelen. De bomen moeten zich duidelijk manifesteren en beeldbepalend zijn. Daarnaast is het eveneens van belang op welke schaal er wordt gerenoveerd of nieuwbouw toegepast. Dit kan variëren van 'inweven', dat wil zeggen extra woningen inpassen in een bestaande situatie tot een totale stedenbouwkundige aanpassing van bebouwing en infrastructuur. In alle gevallen blijken de buurtbewoners emotionele gevoelens ten opzichte van bomen te hebben, sterk gekoppeld aan herinneringen. De linde bijvoorbeeld is geplant op de dag van de geboorte van een kind of dat een kind voor het eerst naar school is gegaan of de dag waarop men in het huwelijk is getreden. Daarnaast hebben bomen een belangrijke symbolische waarde met daarenboven een ethische waarde. Respect voor het leven betekent dat het ethisch onverantwoord is gezonde bomen te vellen.

Er zijn mensen die het zich jarenlang herinneren, dat die en die boom op dat en dat moment van de

ning. Honderd en vijftig jaren oud is hij geworden. En iedereen die hem nu ziet, die hem in zijn gave, kerngezonde binnenste schouwt, die weet: die mankeerde dus niks, die was dus zo gezond als wat, die had makkelijk nog eens honderd jaar langer kunnen leven. De boom is slachtoffer geworden van domme afweginkjes van mensen die nog niet eens geboren waren toen de boom zijn volwassenheid al had bereikt".

Naast het feit dat bomen uit een ver verleden kunnen stammen, is eenieder zich er ook van bewust dat bomen de mens ver kunnen overleven en aan de komende generaties nog veel huidige tijd kunnen vertellen. Uiteraard geldt dat voor stadsbomen wat minder dan voor bomen die solitair in het vrije veld staan, maar ook stadsbomen kunnen onder gunstige omstandigheden zeer oud worden. Verschillende malen heb ik bouworganisaties horen verzuchten, dat het zo moeilijk is bomen te sparen. Maar bij het vooruitzicht dat de gemeente de kapvergunning zou weigeren, doet men vaak een uiterste poging en het lukt. Nadat de huizen eenmaal gebouwd zijn en blijkt dat zulke gespaarde bomen een zeer lucratieve prijsontwikkeling voor de huizen mogelijk maakten, komt men erop terug. Ja, je zag zelfs advertenties in het Utrechts Nieuwsblad destijds bij de verkoop van huizen aan de Daalseweg met de volgende tekst: "waardevolle bomen". Mensen beschouwen bomen als een openbaar bezit.

Tijdig overleg tussen architect, boombeheerder, de beheerder van de openbare ruimte en de stedenbouwkundige maakt veel mogelijk. Als randvoorwaarde vanaf het begin van het planproces moet gelden: "Spaar de gezonde vitale bomen". De bomen in het gebied worden van tevoren geïnventariseerd en dienen als onderlegger bij de uitwerking van de plannen. Alle disciplines, het gebied ruimte opeisen, moeten ervan doordrongen zijn dat de bomen de absolute prioriteit hebben. Maar misschien is wel het belangrijkste, dat de opdrachtgevers zoals de gemeenten, de woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars doordrongen zijn van de noodzaak tot het sparen van bomen.

Naast de genoemde waarden zijn de bomen uit het oogpunt van gezondheid en ecologie van levensbelang. Het is dan ook onverantwoord gezonde bomen te vellen ten gunste van andere aan de bodem gebonden ecologische processen als die vertraagd worden door gebrek aan zonlicht door de aanwezige bomen.

Ik wil afsluiten met een pleidooi voor een actualisatie van de bomeninventarisatie, die we in de jaren 1990-'91 hebben uitgevoerd. En de monumentale bomen daadwerkelijk te nemen, op de manier zoals dat in de gemeentelijke monumentenverordening staat gedefinieerd. Het grote voordeel is, dat de procedure voor het verstrekken van een monumentenvergunning vóór de bouwvergunning uitgaat, terwijl de kapvergunningprocedure meestal na het verlenen van de bouwvergunning wordt opgestart.

Van begin af aan moet als randvoorwaarde voor het planproces gelden: "Spaar de gezonde vitale bomen."

ene op de andere dag is verdwenen. Of zoals Saartje Burgerhart (pseudoniem voor de schrijfster Cri Stelweg) jaren geleden in haar column in De Volkskrant over een beuk schrijft:

"Uren lang zongen en gonsden de kettingzagen hun destructief lied. Hier een tak, daar een zijarm, het gekerm, gekraak en gegil was niet van de lucht. Bij vol verstand en leven werd de boom geamputeerd. Tenslotte was het zover, met een diepe radeloze schreeuw stortte de boom vanuit de hoge neer. En ogenblikkelijk als aasdieren stortten zich snorrend en ronkend een hele kudde van zagers op het gevallen boomlichaam. Terwijl zijn doodsschreeuw nog klonk, werd hij al in stukken gezaagd. Een haast aanstootgevende verto-

Toen het Rijk in 1991 stopte met de iepenziektebestrijding, was dat geen zorgvuldig geregisseerde decentralisering, maar een buitengewoon onzorgvuldige stap. Er was geen sprake van overdracht van bevoegdheden en geld naar lagere overheden. Alles hield gewoon van het ene op het ander moment op: de controle en subsidies, maar vooral de coördinatie en de centrale wettelijke regeling vastgelegd in het Besluit Bestrijding iepenziekte. Met dat BBI dwong de Algemene Inspectie Dienst onwillige beheerders om hun zieke iepen op te ruimen. ontstond een beleidsvacuüm, waardoor de iepenziekte zich snel uitbreidde. Het inderhaast opgerichte IepenBeraad probeerde de gemeentelijke iepenbeheerders ervan te overtuigen, dat het logisch en onvermijdelijk was, dat zij nu de verantwoordelijkheid op zich namen. Velen deden dat ook, maar lang niet iedereen. Het IepenBeraad ontwierp en verspreidde samen met de Vereniging Nederlandse Gemeenten een iepenziekteartikel voor de Algemene Plaatselijke Verordening (A.P.V.), om onwillige beheerders te

- gemeenten nemen de verantwoordelijkheid voor het bestrijden van de iepenziekte in hun bebouwd en landelijk gebied.
- ze werken zo mogelijk binnen de Iepenwacht® samen met omringende gemeenten en met grote beheerders op hun grondgebied.
- de verantwoordelijke groenambtenaar heeft samen met zijn bestuur een beleid ontwikkeld en een budget gereserveerd.
- er is een volledige inventarisatie van iepen binnen de gemeentegrenzen.
- particuliere eigenaren worden financieel en/of praktisch geholpen bij het opruimen van hun zieke iepen.
- het APV-artikel wordt adequaat ingezet om onwillige eigenaren te dwingen, maar alleen als overleg faalt.
- zieke iepen worden snel en op verantwoorde wijze onschadelijk gemaakt door betrouwbare bedrijven of door de gemeente zelf. In de Iepenwachtprovincies zijn diverse vormen van controle en begeleiding mogelijk.

Gemeenten verantwoordelijk voor iepenbeleid

kunnen aanpakken. zorgvuldige, gebiedsdekkende iepenziektebestrijding over grotere regio's de enige manier is om de iep te behouden. Het bleek bovendien aanzienlijk goedkoper om de ziekte onder controle te brengen en te houden dan om de epidemie te laten uitwoeden en naar schatting 90% van de iepen te verliezen. Een epidemie was echter niet te voorkomen. Gebrek aan geld en organisatie, aan motivatie en communicatie, maar vooral *gebrek aan het besef van de eigen verantwoordelijkheid* van de meeste iepenbeheerders frustreerden een efficiënte aanpak van de ziekte. Toen de Bomenstichting voor 1998 en 1999 een subsidie kreeg van het ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij om het iepenbeleid een nieuwe aanzet te geven, ontstond de Iepenwacht®, om te beginnen in Groningen, Friesland en Noord-Holland. Het doel van de Iepenwacht is, om (vooral gemeentelijke) beheerders beleidsmatig en praktisch te ondersteunen bij hun iepenbeleid en -beheer. Nu de eerste activiteiten in de genoemde provincies zijn ontplooid, blijkt pas goed, hoe groot de behoefte aan kennis en gecoördineerde actie is en hoe groot de verschillen zijn tussen de gemeenten, die in aanpak variëren van perfect tot rampzalig. Helaas trekt de ziekte zich niets aan van gemeentegrenzen en zijn de goed functionerende beheerders heel vaak het slachtoffer van hun falende burens. In regio's waar alles goed verloopt, blijken de volgende ingrediënten aanwezig:

Op deze manier is het dit jaar in enkele regio's in Noord-Holland gelukt om de uitval voor het eerst in jaren terug te brengen. Dat verdient een enorm compliment, want in andere regio's blijkt, hoe moeilijk dat is en hoeveel daar nog fout gaat. Alle bovengenoemde voorwaarden kunnen - in omgekeerde vorm - knelpunten worden:

- gemeenten voelen zich niet verantwoordelijk, wat blijkt uit uitspraken als: "doen jullie (IepenBeraad) eerst maar eens iets aan de particulieren, de burens, de grote natuur- en wegenbeheerders, enz.
- ze werken niet samen, ontwikkelen geen beleid, reserveren geen budget, lichten hun bestuur niet (of verkeerd) in, bestuur is niet geïnteresseerd, enz.
- ze doen niets aan particuliere eigenaren of dwingen deze met behulp van de APV voor veel geld zieke iepen op te ruimen, terwijl ze het APV-artikel niet voor de grote beheerders durven te gebruiken, die vaak een veel groter probleem vormen.
- bovendien zijn er rampzalige voorbeelden bekend uit de praktijk van het ruimen. daarin de rubriek Rijp en Groen volgend jaar op terug.

Gelukkig zien we ook de goede voorbeelden; dat houdt de moed erin om door te gaan met onze activiteiten, niet allen in Groningen, Friesland en Noord-Holland, maar in alle regio's waar de iep belangrijk is.

Marjan van Elsland

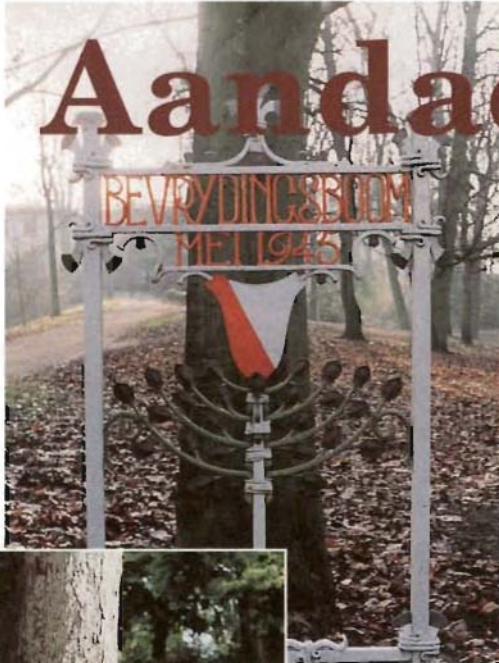

Aandacht voor h

Frank Moens

Een van de beoordelingcriteria voor de registratie van een boom als monument is of een boom geplant is ter gelegenheid van een speciale gebeurtenis. Dat kan van alles zijn, bijvoorbeeld de geboorte van een prins of prinses, de inhuldiging van een troonopvolger, een jubileum van een lokale bekendheid, de beëindiging van de Tweede Wereldoorlog of als symbool voor een actie. De Bomenstichting wil graag op de hoogte worden gebracht van het bestaan van deze bomen.

In ons land zijn vele duizenden herdenkingsbomen geplant. Vaak gaan ze vergezeld van een plaquette en is het duidelijk waarvoor de boom werd geplant. Soms gaat er een water- en luchtdichte koker met een document mee in het plantgat van de boom en is er bovengronds niets bijzonders waar te nemen. Waarschijnlijk komt het vaak voor dat een bordje na verloop van jaren in verval raakt en verdwijnt en dan is de boom anoniem. In het register van Monumentale bomen staan enige honderden herdenkingsbomen gere-

Herdenkings- en herinneringsbomen in de gemeente Ermelo

Op 9 mei 1995 werd deze esdoorn geplant door enkele Canadese veteranen. De Noorse esdoorn (*Acer platanoides* 'Cleveland') heeft blad dat lijkt op dat van de Maple Laaf, het blad in de Canadese vlag.

foto: E. Kamp, Ermelo

Ter gelegenheid van de Open Monumentendag in september werd een overzicht uitgegeven van bomen die in Ermelo geplant zijn vanwege een bijzondere gebeurtenis. De oudste nog aanwezige boom dateert van 1909 en is geplant ter gelegenheid van de geboorte van prinses Juliana. Van enkele inmiddels verdwenen exemplaren is nog wel de geschiedenis bekend, maar dat waren nu ook geen bomen geweest van enige honderden jaren oud. Met uitzondering van een oude eik die bij het

buurtschap Drie heeft gestaan. Voor stadhouder koning Willem III en zijn gezelschap was dit een vaste rustplaats tijdens de jacht. De traditie was dat men kogels op de boom afvuurde. Een vreemde gewoonte die de levensduur niet ten goede zal zijn gekomen. De eik kreeg een opvolger: een Wilhelmina-eik geplant in 1898, maar deze boom werd nog niet zo lang geleden door een storm geveld. In deze gemeente, in tegenstelling tot Nuenen, geen bomen voor honderdjarigen, maar meer aandacht voor maatschappelijke zaken. Zo werden een Unicefboom, een milieuboom, een openingsboom, een zelfstandigheidsboom en een zorgboom geplant. Ook de bomen geplant ter gelegenheid van bijzondere gebeurtenissen in het koninklijk huis zijn rijk vertegenwoordigd. Een bevrijdingsboom geplant in 1946 kreeg in 1995 op afstand gezelschap van een Canadezenboom, een Noorse esdoorn (*Acer platanoides* 'Cleveland').

Herdenkings- en herinneringsbomen in de gemeente Ermelo is voor f 1,- verkrijgbaar bij het NME-centrum, Burgemeester Van Oordstraat 30, 3851 JT Ermelo, telefoon 0341-561803. Het centrum is iedere zaterdag van twaalf tot drie geopend.

Herdenkingsbomen

gistreerd. Er moeten er echter veel meer zijn. De Bomenstichting wil graag op de hoogte gebracht worden van de gegevens. Dus een vraag aan u. Weet u bomen, geplant ter gelegenheid van iets bijzonders, maar waarbij dit niet zichtbaar is?

Meldt het dan aan ons en bij voorbaat onze dank! Een mooi voorbeeld waarvoor ons bestand werd geraadpleegd, is het overzicht van herdenkingsbomen, dat gebruikt is voor de realisatie van het boek 'Bomen voor Oranje'. Dit werd in 1991 uitgegeven ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest van Koningin Beatrix en Prins Claus. Onder aanvoering van Gerard Mostert, toentertijd hoofd van de plantsoendienst in Zwolle, werden dat jaar in enkele honderden gemeenten Beatrix en Claus-linden geplant en voorzien van een plaquette. Deze bomen zijn allemaal opgenomen in het register.

Volgend jaar zullen vele millenniumbomen geplant worden. De Boomfeestdag bereidt een actie voor met speciaal voor dit doel gekweekte en gevormde bol-linden. De Bomenstichting moet zich nog beraden of deze bomen ook allemaal een plaats verdienen in het register. Aan de andere kant is het aardig om over enkele tientallen jaren te weten wat er in 2000 heeft plaatsgevonden. Want zoals ik al memoreerde, de feiten worden snel vergeten.

Het blijkt dat voor de keuze van de soort vooral naar de levensverwachting wordt gekeken. Eik,

linde en beuk voeren de boventoon, waarbij er een voorkeur voor de linde is. Deze boomsoort staat immers symbool voor wijsheid en het eeuwige leven.

In ons land zijn nogal wat mensen actief bezig om de boomhistorie boven de oppervlakte te brengen. Van vergaarde gegevens, meestal op lokaal niveau, stelt men overzichten samen. Dit jaar ontvingen we bijvoorbeeld de nieuwe publicaties over herdenkingsbomen in de gemeenten Nuenen en Ermelo.

Melden

Weet u in uw omgeving bomen te staan die geplant zijn ter gelegenheid van een bijzondere lokale of landelijke gebeurtenis, wilt u dit dan aan de Bomenstichting doorgeven? We stellen het op prijs als u een beschrijving geeft van de boom, het plantjaar, voor welke gelegenheid de boom geplant is en de standplaats. Als u de gegevens vergezeld kunt laten gaan van een foto of kopieën van krantenartikelen, dan zijn we u zeer dankbaar.

Uw reactie kunt u richten aan Rob van Doesburg, assistent Bomenschouw bij de Bomenstichting.

Vierentwintig herdenkingsbomen in Nuenen en omstreken

Bob de Smit, contactpersoon van de Bomenstichting in Nuenen en omgeving heeft een boekje geschreven over de herdenkingsbomen in zijn woonplaats. Het is uitgegeven door het IVN afdeling Nuenen.

Met de bekendste boom van Nuenen, de dorpslinde die waarschijnlijk stamt uit 1632 opent Bob de uitgave die als titel kreeg "Herdenkingsbomen in Nuenen, Gerwen en Nederwetten". Het gaat om bomen die geplant zijn ter gelegenheid van een bijzondere gebeurtenis. De oudste is de eerder genoemde dorpslinde en de meest recent geplante boom is de Broeder Aemilianus-boom, geplant op 7 februari 1997. Broeder Aemilianus werd op die dag honderd jaar.

Opvallend aan de opsomming van de herdenkingsbomen in Nuenen en omstreken is dat een aantal is geplant ter gelegenheid van plaatsgenoten die honderd jaar werden. Dit gebruik ben ik nog niet eerder tegengekomen. Meestal moeten honderdjarigen het doen met een bezoek van de burgemeester en een foto in de plaatselijke krant. Een ander opmerkelijk feit is dat meer dan driekwart van de herdenkingsbomen uit de tweede helft van deze eeuw stamt. Het kan zijn dat herdenkingsbomen zijn verdwenen, niet alleen fysiek maar ook uit de overleveringen of de gemeente-annalen. Er worden nog wel enkele verdwenen herdenkingsbomen genoemd, maar de plantdatum daarvan gaat ook niet verder dan tot 6

september 1898, de dag dat Wilhelmina tot koningin gekroond werd.

Voor het bestellen van dit interessante overzicht of nadere inlichtingen erover kunt u contact opnemen met Bob de Smit, Puyven 65, 5672 RB Nuenen.

Tot enkele jaren geleden zag de bekendste boom van Nuenen er zo uit. De hoofdtak van deze etagelinde bleek ernstig verzwakt door zwamaantasting en is verwijderd. Nu staat alleen het onderste deel van de boom er nog. De takken rusten op een metalen frame.

Foto: Frank Moens

bomen- en struiken- borden

De Bomenstichting heeft 65 verschillende titels op voorraad met beschrijving van de meest voorkomende bomen en struiken in ons land. Hiermee kunt u op een leuke en mooie manier de aandacht vestigen op een bijzondere boom in tuin of park.

De bordjes van 22 x 22 cm zijn voorzien van eenvoudige tekst en kleurenafbeeldingen.

bomenstichting

VRAAG EEN INFORMATIEFOLDER AAN!

TEL.: 030-2340778 FAX: 030-2310331

e-mail: bomensti@pz.nl

COPIJN

Groenekan

sinds
1777

verrassend ontworpen - zorgvuldig gekweekt

- ontwerp bureau -
- boomkwekerij -
- groei-, snoei- en kapadvies -
- herkenning ziekten en aantastingen -
- boomtaxaties -

Brochure vormbomen en boomvormen op aanvraag

Copijn • Groenekanseweg 174 • 3737 AK Groenekan

tel. 034621 - 2401 • fax 034621 - 1207

”Praktische advisering en maatwerk”

DLV Adviesgroep Groen nv

Uw partner voor advies in:

- Beheer- en inrichtingsplannen voor de landelijke en stedelijke buitenruimte, MER studies
- Onafhankelijk advies over ecologisch ontwerp en inrichting voor een duurzame leefomgeving in stad en land
- Technische, economische ondersteuning en ontwerp bij aanleg en onderhoud van buitensport accommodaties
- Begeleiding in omschakelingsprocessen naar natuurlijk en ecologisch beheer
- Bosbouwbeheerplannen en –uitvoering
- Ecologisch beheer Natuur en Milieu Educatievevoorzieningen
- Ontwikkelen van didactisch materiaal over natuur en milieu
- Economische begeleiding en ondersteuning bij uw bedrijfsvoering
- Tuinieren en recreatief medegebruik
- Kleinschalig ecologisch groenadvies (tel.helpdesk 08.30-12.00 uur)
- Teeltbegeleiding natuurlijk tuinieren
- Niet-beroepsmatige landbouw
- Cursussen, Arbo, kwaliteitszorg en certificering
- Projectmanagement, detachering en management-ondersteuning

DLV Adviesgroep nv Groen

**De Drieslag 25
8251 JZ Dronten
tel. 0321-38 00 07
fax. 0317-491449**

NATIONALE BOMENBANK

Boomverplanting en verzorging

- Leveren, planten en verplanten
- Snoeien en verzorgen
- Groeiplaatsverbetering
- Inventarisatie, onderzoek en advies
- Onderhoudsabonnementen en boomgarantplan
- Boomcontrole service
- Levering van bomenzand en bomengrond
- Leveren van accessoires
- Beëdigd boomtaxateur

Bezoekadres: Abbekesdoel 22a, Bleskensgraaf
 Postadres: Postbus 4, 2970 AA Bleskensgraaf
 Telefoon: 0184-69 89 89
 Telefax: 0184-69 89 90

De juiste combinatie:

- natuur- en gebruiksvriendelijk
- aantrekkelijke prijs/kwaliteit-verhouding

Bij het samenstellen van onze collectie vinden wij kwaliteit belangrijker dan de bekendheid van de ontwerper of de fabrikant. Daarom durven wij gerust te stellen dat onze meubels een lang, héél lang leven beschoren zijn. Overtuig u daar zelf van en kom kijken naar

het antiek van de toekomst

Redering & Lakerveld

Lijnmarkt 43, Utrecht (centrum) • Telefoon: 030 - 2 31 51 28
 Geopend: dinsdag t/m vrijdag 10 - 18 uur • 's zaterdags 10 - 17 uur

groenbeheer inzichtelijk in beeld

Voor efficiënt groenbeheer van landelijke en stedelijke gebieden is inzicht in aantallen, kosten en verzorgmethoden vereist. Ondanks de complexiteit en veelheid aan gegevens maakt **MB-Beheer** het groen- en landschapsbeheer voor iedereen tot een eenvoudige zaak. **MB-Beheer** beschikt over een uitgebreide functionaliteit, werkt razendsnel en is zeer gebruiksvriendelijk. Gegevens kunnen rechtstreeks worden gekoppeld aan tekensystemen als AutoCad en MicroStation. Het bijhouden van inventarisatiegegevens gaat daarmee nog sneller. Tevens vervaardigt u in een handomdraai thematische kaarten. Uiteraard is koppeling met RAW-programmatuur mogelijk.

Ervaar het gemak en de doeltreffendheid van **MB-Beheer**, maak een afspraak voor een demonstratie!

MB-Beheer

Bakker & Spees
 Prinsengracht 76, 1015 DX Amsterdam
 Tel.: 020 638 1489 fax: 020 638 4302
<http://www.xs4all.nl/~bakspe>

BTL BOOMVERZORGING

- Bij BTL is alles in één hand:**
- snoeien met hoogwerker en klimtechniek
  - planten en verplanten
  - groeiplaatsverbetering

Onderzoek - Advies - Uitvoering

BTL Uitvoering Hoofdkantoor: Rijksweg 11, 5076 ZG Haaren. Telefoon (0411) 62 20 36. Telefax (0411) 62 26 49.

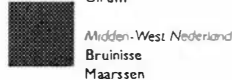
BTL Uitvoering

Groenvoorzieningen

Regio-indeling

Noord-Oost Nederland
 Emmen
 Ulrum

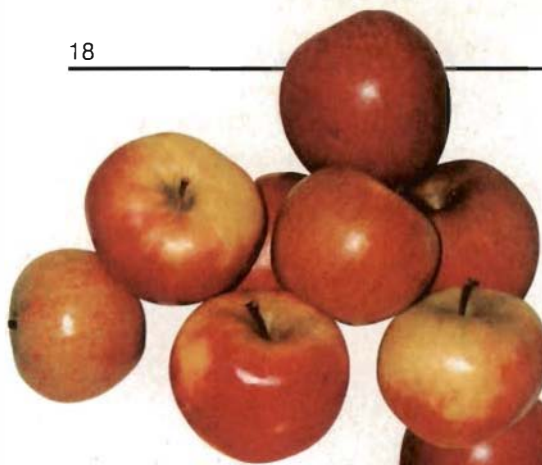

Midden-West Nederland
 Bruinisse
 Maarsse

Brabant en Gelderland
 Haaren
 Oss
 Roosendaal
 Veldhoven

Limburg
 Roermond
 Steen

Kleurrijke, geurende fruitshow

Frank Moens

Het is watertanden bij al dat fruit. Maar liefst duizend oude en nieuwe fruitrassen liggen tentoongesteld tijdens een grote fruitshow georganiseerd door de Stichting Behoud en Bevordering Fruitcultuur.

De stichting houdt zich al jaren bezig met het herintroduceren van oude fruitrassen en het bevorderen van de fruitcultuur. Ze geeft voorlichting, organiseert snoeicursussen en geeft lectuur uit over de fruitteelt zoals het "Perenregister" en "Bestuivingstabellen".

De stichting werkt vanuit het fruitteeltmuseum "t Olde Ras" in Doesburg, waar een overzicht van de fruitteelt in heden en verleden te zien is. Verder wordt de ruimte gebruikt voor bijeenkomsten en het houden van lezingen en tentoonstellingen. In de naburige fruittuin staan zo'n 1500 verschillende fruitrassen. Daaronder bevinden zich veel oude soorten met soms prachtige namen. Heeft u bijvoorbeeld ooit gehoord van appels met de naam Sijden Hemdje, Roomsche Griet of Grauwe Hooilaars of met de welluidende naam Cardinal de Juliét? Kent u de perenrassen Mooije Neeltje, Vogeltjespeer en Dubbele Flip? Zo zijn er nog vele tientallen te noemen. U kunt ze allemaal gaan bezichtigen tijdens de fruitshow die op 22 en 23 januari a.s. plaatsvindt. Na de oogst van dit najaar zijn de vruchten in koelcellen bewaard en ze

liggen in het derde weekend van januari uitgesteld. Als een soort bij u letterlijk en figuurlijk in de smaak valt dan is deze mogelijk direct te koop. Niet alleen de vruchten, maar ook de bomen. U kunt voor veel soorten kiezen uit een hoogstam of een laagstam. Heeft u een fruitboom staan en u weet niet precies wat het is dan kunt aan de hand van meegenomen vruchten (4 à 5 stuks) het ras laten determineren.

Fructus

De Stichting Behoud en Bevordering Fruitcultuur geeft Fructus uit, een kwartaaltijdschrift voor donateurs en andere betrokkenen. Voor minimaal f 35,- per jaar krijgt u het thuisgezonden. Voor dit bedrag heeft u gratis toegang tot de museumtuin, bijeenkomsten, lezingen en tentoonstellingen.

Fruitshow

De fruitshow "Verleden tot heden 2000" is geopend op zaterdag 22 en zondag 23 januari 2000 van 10.00 – 17.00 uur. De entree is f 7,- p.p., kinderen tot twaalf jaar hebben onder begeleiding gratis toegang.

Museum 't Olde Ras vindt u op de Parallelweg 1 te Doesburg (bij de splitsing van de N 317 met de N 338).

Voor nadere informatie over de Stichting of de Fruitshow:

Stichting Behoud en
Bevordering Fruitcultuur,
Postbus 83,
6980 AB Doesburg,

tel.: 0313-473672 of 06-51268802

Tussenbalans Iepenwacht

Maarten T. de Winter, voorzitter Iepenberaad

Het project 'stimulering coördinatie iepenziektebestrijding' dat met behulp van de twee-jarige LASER subsidie heeft kunnen starten loopt nu al weer bijna af, want er zijn nog slechts drie maanden te gaan. Wat is er bereikt en waar moet men in de komende periode de prioriteiten leggen?

Positief is de enorme toename van media aandacht voor het onderwerp. Als gevolg daarvan is het onderwerp weer op de politieke en bestuurlijke agenda gezet. Dit is in bijvoorbeeld Noord-Holland en Friesland het geval. Dit is een direct resultaat van ons project. Positief is ook de steun en medewerking die door de samenwerkende partijen wordt opgebracht. Door Arcadis Heidemij wordt een zeer grote inspanning geleverd om de concrete werkwijze in Groningen, Friesland en Noord-Holland te implementeren. De Landschapsbeheren van de betreffende provincies hebben met hun inzet aan de basis een belangrijke impuls aan de inbedding gegeven. Door DLV is een belangrijke bijdrage geleverd op het punt van kennisontwikkeling en kwaliteitsborging. Ook in andere provincies, o. a. in Drenthe en Zuid-Holland, wordt er nagedacht over nieuwe initiatieven.

Deze investeringen leveren tot nu toe echter nog onvoldoende resultaten op. Daardoor staat de continuïteit van het project onder druk. De belangrijkste oorzaak van de achterblijvende resultaten heeft te maken met grote hardnekkigheid: te weinig verantwoordelijke beheerders en bestuurders willen of kunnen het eigen tekortschieten onder ogen zien. Samenwerking en kwaliteitsborging komen onvoldoende tot stand. Zij worden hiervoor ook nog steeds onvoldoende ter verantwoording geroepen.

Zij die de verantwoordelijkheid wel willen dragen, zien veel inspanningen in rook op gaan. Kwaliteit van de eigen aanpak is immers niet voldoende: alleen samen kunnen er resultaten worden geboekt. Hieruit heeft het project drie conclusies getrokken:

Het communiceren van de gevolgen van de iepenziekte heeft de hoogste prioriteit. Onze aanpak is niet alleen logisch juist, maar levert ook financieel resultaten op. Kosten van groenbeheer nemen sterk af. Van dit feit worden de fractievoorzitters van alle politieke partijen binnenkort op de hoogte gebracht.

Er worden kleinere regionale samenwerkingsverbanden opgezet, om de effectiviteit van de aanpak verder te verbeteren (regionale speerpunten), in het bijzonder rond cultuurhistorische waardevolle beplantingen. Vooral betreffende deze beplantingen verwachten we meer steun van grote terreinbeheerders te kunnen verwerven. De regio's en populaties zullen wel beter in kaart moeten worden gebracht.

Voor de financiering van de campagne voor klei-

ne particulieren worden fondsen geworven. De verantwoordelijkheid van de overheid voor het uitbreiden van de ziekte en het veroorzaken van deze kosten komt hierin tot uitdrukking.

Hierdoor zullen sneller resultaten kunnen worden geboekt en kan de ziektedruk weer onder 2% uitval in de benaderde regio's komen. Wel is duidelijk dat hiervoor de genoemde middelen ter beschikking zullen moeten komen. Er is dus extra geld nodig voor de inventarisatie van de belangrijkste populaties en cultuurhistorisch waardevolle bomen. Er is ook geld nodig voor de campagne voor particulieren. Bovendien is er voor communicatie en gebiedsgerichte coördinatie weer een aanvraag bij LASER ingediend. We hopen uiteraard de toezegging hiertoe binnenkort te kunnen verwachten.

Ik wens iedereen die bij het project betrokken is energie toe om de inzet die nog steeds nodig is te blijven leveren.

Het injecteren van iepen vindt op steeds grotere schaal plaats. Na een behandeling moet de boom een jaar gevrijwaard kunnen blijven van de iepenziekte.

foto: San van der Molen

De installatie van de iepenwacht in Friesland vond plaats in Oosterwierum, gemeente Littenseradeel. Marjan van Eiland overhandigd de Handleiding goed iepenbeheer aan wethouder W. Schukken.

foto: Gert Gort, Harlingen

Ondanks al die goede redenen zeg ik hierbij mijn lidmaatschap op.

De reden is dat ik me bijzonder erger aan het emotionele karakter van de oproepen en de toon van diverse artikelen, alsmede enkele stellingnamen. Mijsns inziens zijn uitingen als "Recht op bomen" bijzonder schadelijk voor het behoud van bomen (natuurlijk is de brochure zelf een goede zaak). Tegenover rechten staan plichten en andersom. Zelf heb ik ervaren dat te vaak weigeren van kapvergunning of het heilig verklaren van gemeentelijke bomen een averechts effect heeft. De gemeente of particulier zal geen bomen meer aanplanten omdat ze bang zijn wal keert hier het schip. Hetzelfde is het geval met mevrouw Kiki uit mijn eigen Groningen. Haar reddingscomité heeft op emotionele kap van 60 bomen in haar Noorderplantsoen weten te voorkomen. Een slechte zaak, het betreffende deel van het park bestaat uit 100 oude bomen die zorgen voor een donkere en bedompte sfeer. De kap van 60 bomen, vooral oude wilgen en populieren die weinig toekomst meer hebben, mede door ernstige schade door de ijzelregen van 1987, toen zijn veel bomen op een hoogte van 8,10 of 12!! meter geknot- en vol zwam zitten. deel van het park ook op termijn aan-

trekkelijk blijven. Nu is het in gebruik door junkies, dealers en zwervers. Doordat mevrouw Kiki nu op afstand ook belanghebbende is geworden hebben directe omwonende een behoorlijke overlast (ikzelf woon op voldoende afstand), bovendien op dit moment en in de toekomst een slechter park en/of geen kans er te genieten. De column van Roelie de Weerd in het voorjaarsnummer is ook zo'n voorbeeld van emotionaliteit die niet in zo'n blad thuishoort, vind ik. breken van kennis van zaken en het gebrek aan respect voor vakmensen is schrijnend. Het beschermen van een solitaire boom als individueel levend organisme is vaak een goede zaak; de boom heeft een rechtstreekse functie, vooral in stedelijk gebied. In het bos is de boom een onderdeel van een totaal levend organisme van vele hectares groot, het "redden" van bomen is hier even zinloos en misplaatst als een stratenmaker aanklagen voor het mishandelen van stenen. Nog zo'n misplaatst initiatief is de bomenbank. ten en moeite oude bomen moeten worden verplant is mij een raadsel, zeker gezien het slagingspercentage. De commerciële boombedrijven met hun speciale dure middeltjes voor wortelbehandeling varen er wel bij. Het is politiek verkoopbaar tegen een te hoge prijs. Als vakman ben ik voor onderzoek dat ons in staat stelt een tegenwicht te bieden tegen bouwkundigen en gww-ers (grond, weg en

waterbouw). Zij vinden bomen maar lastig en hebben technische normen om hun vak te ondersteunen. Daartegen helpen emoties niet. Boomvakmensen moeten zich niet op een lijn plaatsen met zielige zeehondjes redders of wereldvrede predikers. We moeten gewoon met feiten en omstandigheden werken, en dat is al lastig genoeg.

Met vriendelijke groet:
B.

Jammer dat de heer v.d. Werf zijn donateursschap opzegt, want als hij wat langer was gebleven, had hij kunnen ontdekken dat de Bomenstichting bestaat uit een zeer divers gezelschap. Enerzijds zijn er de mensen, die vanuit een hechte, emotionele band met bomen opkomen voor iedere boom. Hij noemt ze zeehondjesredders. Anderzijds zijn er onder de medewerkers en donateurs ook veel vakmensen, die nuchter bekijken, wat wel en niet haalbaar is. Wat al die mensen drijft, is respect voor bomen, hetzij als actievoerder, hetzij als nuchter vakmens. Maar ook de heer v.d. Werf zal boomverzorger geworden zijn, omdat hij op zijn manier 'iets met bomen heeft'. Het is toch jammer als zulke mensen weglopen in plaats van dat ze de discussie aangaan via een platform als Bomennieuws. Misschien wil de heer Van der Werf zijn beslissing herzien?

Marjan van Elsland

Het Arboretum van Betsy Aal

In 1970, toen zij nog maar net volwassen was, erfde Betsy Ondine Aal van haar vader, taalgeleerde en dendroloog, een rechthoekig stuk grond, een som gelds en een geheime opdracht om een en ander vorm te geven en te besteden.

Kort daarop trouwde Betsy met Bob Ment en samen besloten zij, gedachtig de opdracht, om op het geërfde stuk grond een bijzonder arboretum aan te leggen. Het perceel werd in tweeën gedeeld met tussen de vakken (die zij E en O noemden) een wandelpad. In 1971 plantten Betsy en Bob in vak E de eerste boom: een acacia. In 1972 volgde in vak O een abeel, daarna in 1973 in vak A een berk, en zo ging het elk jaar verder. Nu, na negenentwintig jaar, ziet het arboretum er als volgt uit:
Vak E: acacia, berk, beuk, cipres, es, haagbeuk, hazelaar, honingboom, kastanje, lariks, peer, populier, spar, tulpenboom, wilg.

Vak O: abeel, amberboom, appel, den, eik, els, esdoorn, hemelboom, hulst, iep, linde, moerbeï, plataan, vogelkers. Omwonenden en ook diverse anderen waaronder een landschapsarchitect en een ecooloog volgen het project met argusogen – sommigen beweren dat het nooit wat wordt met dit arboretum. Betsy en Bob echter houden vol dat zij dit arboretum geheel en al volgens de geheime opdracht uitvoeren, zelfs zeggen zij dat het in 2000 zijn schitterende voltooiing nadert.

Vragen

Hoe luidt - in uw eigen woorden - de opdracht die Betsy van haar vader kreeg?

Welke boom (in vak O te planten in 2000), past goed als dertigste?

Hoe zou u een envelop met een brief aan Betsy adresseren (alleen de naam, adres hoeft niet)?

Onder de inzenders van één of meer goede antwoorden worden twee boeken "Bomen kennen en herkennen" (Readers Digest) verloot. Wie alle drie de vragen goed heeft, wordt bovendien eervol vermeld. Inzendingen uiterlijk 31 januari 2000 aan het secretariaat van de Bomenstichting.

5de Dierckxlezing over Dendrochronologie

Dat was heel verstandig van al die donateurs die in grote getale op 19 oktober naar Utrecht waren gekomen. Dr Ute Sass-Klaassen verraste ons met een bijzonder interessante lezing met de titel "Dendrochronologie- een caleidoscoop van toepassingen". Een onderwerp dat, blijkens de reacties, voor velen geheel onbekend was. Dendrochronologie gaat over tijds-waarnemingen aan de hand van houtmonsters, meestal door de jaarringen te bekijken. Tal van factoren beïnvloeden de groei van een boom. De boom groeit daardoor geen jaar op dezelfde wijze en in hetzelfde tempo. Zo groeit in een droog jaar bijvoorbeeld boom minder snel dan in het er op volgende natte jaar. treert het verschil feilloos met een verschil in de breedte van de jaarringen.

Dr Ute Sass vertelde ons dat men daardoor in staat is om, tot op het jaar nauwkeurig, de leeftijd van hout te bepalen. Zo had men bijvoorbeeld een vervalsing van een schilderij aangetoond: het gebruikte hout was van een in 1265 gekiemde boom, terwijl de schilder van wiens hand het kunstwerk zou zijn, in 1261 is gestorven. De dendrochronologie kan aan de hand van in het veen gevonden eikenstammen duizenden jaren terugtellen. Gelukkig heeft mevrouw Sass toegezegd volgend jaar een artikel voor Bomennieuws te verzorgen over dit boeiende onderwerp. We zullen dan hopenlijk nog veel meer te weten komen over de vele toepassingen van dit specialisme.

Douwe van der Heij

Donateursexcursie op 9 oktober 1999

Ruim 120 donateurs van de Bomenstichting waren op zaterdagochtend 9 oktober naar Driebergen gekomen om zich te laten informeren over het ontstaan van herfstkleuren, en om er uiteraard ook zelf van te genieten. Het programma bood 's ochtends een uitgebreide lezing over het genoemde onderwerp, 's middags was er een excursie in het Von Gimborn Arboretum in Doorn, onder leiding van deskundige rondleiders. Maar voordat het programma officieel van start ging had het bestuur van de Bomenstichting voor een van de arge-loze deelnemers een bijzondere verrassing in petto. De donateursdag begon namelijk

Jan Couenberg tot ere-adviseur van de Bomenstichting. Vergezeld van vrouw en kinderen was hij naar deze bijeenkomst "gelokt" en had hij onder enig aandringen nietsvermoedend op de eerste rij plaatsgenomen. Herman Schotanus sprak hem toe vanuit zijn functie als voorzitter van de Bomenstichting maar ook als oud werkgever bij de gemeente Amsterdam. Jan Couenberg heeft zich zowel in als naast zijn werk met grote betrokkenheid ingezet voor de verbetering van het bomenbestand in ons land. Vooral na zijn pensionering is hij als contactpersoon van de Bomenstichting actief geweest op diverse plaatsen in Nederland. Hij

vond het een uitdaging om met zijn deskundigheid allerlei lastige bomenzaken bij de kop te pakken en er een oplossing voor te bedenken. Marjan van

Elsland mocht hem de versierselen van deze titel "ere-adviseur" opspelden en een cadeau overhandigen. Na deze start van de dag was het de beurt aan Piet de Jong, dendroloog en secretaris van de Nederlandse Dendrologische Vereniging. Hij hield een ochtendvullend verhaal over het ontstaan van herfstkleuren en welke bomen en gewassen in Nederland goed verkleuren, ondersteund door eigen dia's. De aanwezigen kregen een uitgebreide lijst met boom en struiksoorten, gerangschikt op kleur, waar hij Zijn verhaal was hiermee uitermate informatief voor iedereen die in zijn tuin zelf herfstkleuren wil waarnemen of zich afvraagt waarom de ene boom wel mooi verkleurt en de ander niet. Een tip voor wie in Europa fantastische herfstkleuren wil waarnemen: ga rond de tweede helft van september naar midden en Noord-Scandinavië. Tenslotte ging de Jong ook nog in op het Von Gimborn Arboretum, waar het middagprogramma plaatsvond. Na de lunch verplaatste iedereen zich naar Doorn, naar het Arboretum, waar drie rondleiders namens de botanische tuinen van de Universiteit van Utrecht klaar stonden om een rondleiding te geven. Hoewel het vlak voor de aanvang regende konden meteen na de start de paraplu's opgeborgen worden en bleef het verder droog. De rondleiders wisten zoveel te vertellen, dat het aan het eind zelfs voortmaken was om op tijd het Arboretum te kunnen verlaten. Met veel dank aan de rondleiders en aan de organisatoren van deze excursie nam iedereen weer afscheid. Een geslaagde donateurs-excursie!

Maartje Nelemans

Voorafgaand aan het ochtendprogramma van de donateursdag ontving Jan Couenberg het ere-adviseurschap van de Bomenstichting. Hij kreeg dit voor zijn grote verdiensten voor het bomenbestand in ons land. Daarnaast was Jan jarenlang een actief contactpersoon van de Bomenstichting.

's Middags volgde een wandeling door het Von Gimborn Arboretum.

foto: San van der Molen

nieuw

f 26,-

donateursprijs
(inclusief
verzendkosten)

Recht op bomen is een handleiding voor mensen die op willen komen voor bomen die met kap worden bedreigd.

De juridische procedure van de Algemene Wet Bestuursrecht komt uitvoerig aan de orde.

De handleiding is voorzien van veel praktijkvoorbeelden en tips.

bomenstichting

BESTELLEN!

zie de speciale bon elders in dit nummer,
per fax 030-2310331 of via onze website:
www.bomenstichting.nl

**Mr B.M. Visser
& partners**

*Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap*

*Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon en fax: 0543 - 51 85 17
e-mail: bmvisser@gironet.nl*

**INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING**

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN. BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteijnsestraat 4 6665 LG Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823 , AutoTel: 06-52632036

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66
06 - 53 75 26 65

Burenruzies

Onze folder "bomen & buren" is 12 jaar na het uitkomen nog steeds een absolute bestseller. Honderdduizend hebben we ervan verstuurd, elke nieuwe druk weer aangepast aan de nieuwste wetgeving, jurisprudentie en andere ontwikkelingen. Nog dagelijks wordt hij besteld en bellen mensen ons om advies over hun persoonlijke burenruzie. Al die mensen hebben (of vrezen) ruzie over bomen (struiken, de heg of totaal andere zaken) op of bij de erfscheiding. Ongeveer de helft van die mensen is eigenaar van de boom en zal onze informatie gebruiken om de boom te redden. De andere helft wordt gevormd door de "boze buren", die van ons te weten hopen te komen, hoe ze de boom weg kunnen krijgen. Het zal u niet verbazen, dat we deze laatste categorie alleen de folder toesturen

en niet verder helpen. Waarom vertel ik dit? In de eerste plaats omdat we er regelmatig spijt van hebben, dat we die folder ooit hebben uitgebracht. Het is nooit onze bedoeling geweest om ons te specialiseren in burenruzies. We weten er nu wel veel van, maar dat maakt ons niet gelukkig, niet rijk, en of we er veel mee bereiken...? In de tweede plaats blijkt uit al die burenruzies, waarvan natuurlijk maar een fractie ons bereikt, hoeveel mensen een hekel aan bomen hebben. Of aan de buren, dat komt ook vaak voor. Dan is de boom "alleen maar" een middel om zijn eigenaar dwars te zitten. Arme boom.

Marjan van Elstrand

Luc Noordman VTA deskundige

Enige jaren geleden introduceerde prof.dr. Claus Mattheck uit Duitsland zijn theorieën over de boommechanica. Claus toetst vakmensen op hun kennis over deze materie, beter bekend onder de naam "Visual Tree Assessment (VTA)". Begin november nam Luc Noordman, de bomenschouwer van de Bomenstichting, met goed gevolg deel aan een test in Karlsruhe. Hij mag zich nu VTA deskundige noemen. Luc was in gezelschap van Joost Verhagen (Copijn boomchirurgen Utrecht) en Twan Engelen (Arbortec). Ook zij kregen na afloop een diploma mee. Frits Gielissen (OBTA De Linde) was dit voorjaar de eerste Nederlandse boomverzorger die dit diploma behaalde.

Zorg voor bomen uit onverwachte hoek

De Golden Tulip hotels in de regio Amsterdam hebben dit voorjaar op een originele manier blij gegeven van het feit dat zij bomen belangrijk vinden. Ze hebben namelijk symbolisch de eerste van negen kersbomen geplant op de Zuidas in Amsterdam Buitenveldert. Symbolisch omdat definitief planten van de bomen beter in de herfst kan plaatsvinden. Dat zal dan ook gaan gebeuren in oktober door de gemeente.

Dit voor een hotelketen ongebruikelijk geschenk aan het milieu komt in de plaats van het traditionele kerstcadeau van de Amsterdamse hotels aan hun grootste cliënten. Het past goed in de bedrijfsfilosofie van Golden Tulip Hotels, die zich richt op het verminderen van de milieubelasting van haar hotelactiviteiten. Naast het grondig bekijken of er zuiniger met energie, water, afval en dergelijke omgesprongen kan worden, worden dus ook andere aspecten betrokken in de zoektocht naar het verbeteren van het milieu. Wellicht het navolgen waard?

Maartje Nelemans

Wijkers en Blijvers

Het komt nog steeds voor, dat er bomen worden geplant volgens het wijkers-blijvers-systeem. Dat betekent, dat men om-en-om snelgroeiende en langzaamgroeiende bomen plant, bijvoorbeeld populieren en lindes. Het idee daarachter is, dat populieren al snel een aardig groen beeld geven en dat na 10 of 15 jaar de lindebomen groot genoeg zijn om dat beeld over te nemen. De populieren worden dan gekapt. Dat dit idee niet blijkt te werken is al heel lang bekend maar kennelijk niet bij iedereen. Het werkt vooral niet, omdat omwonenden het niet pikken, als de populieren in de bloei van hun leven omgezaagd worden. Dus blijven ze staan, terwijl de lindes in hun schaduw wegwijnen, scheefgroeiende en nooit tot volle wasdom komen. Een alternatief? Gewoon populieren (of andere snelle groeiers) planten als je haast hebt en langzamere groeiers planten als je geduld hebt.

Marjan van Elstrand

Kaprijp

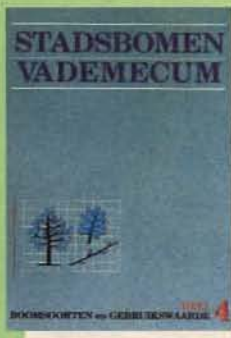
Af en toe hoor je in het openbaar groen nog de term "kaprijp" waarmee iemand dan wil aangeven, dat een boom nodig weg moet. Oorspronkelijk is "kaprijp" een term uit de bosbouw, waarmee men bomen aanduidde, die uit economisch oogpunt oogstbaar zijn. In het openbaar groen lijkt men er meestal mee te bedoelen, dat een boom niet meer te redden is. Als een boom inderdaad op omvallen of afbreken staat, of gewoon bijna dood is, dan lijkt het me volstrekt legaal om hem kaprijp te noemen. Maar vaak is zo'n zogenaamd kaprijpe boom alleen maar aan een onderhoudsbeurt toe, bijvoorbeeld het snoeien van dode takken. En dan zegt de beheerder: "kijk maar, er zit allemaal dood hout in, hij is kaprijp". Vooral populieren zijn nogal eens het slachtoffer, omdat ze snel groeien en er binnenin de kroon veel dood hout ontstaat. Men zegt dan: "populieren worden toch niet veel ouder dan 30 jaar (nog zo'n achterhaald sprookje!!), dan kunnen we ze nu maar beter weghalen". Lekker makkelijk en goedkoop, maar een verlies voor de omgeving! Dus als iemand vertelt, dat een boom kaprijp is, trap er dan niet in en vraag om een onderzoeksrapport, waarmee wordt aangetoond dat de boom echt op is!

Marjan van Elstrand

**Bomen
buren**

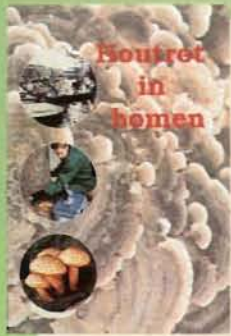

Stadsbomen vademecum

Het standaardwerk op het gebied van bomen in het stedelijk gebied.

- Deel 1: Beleid en planvorming - f 65,-
- Deel 2: Groeiplaatsvoorbereiding en aanplant (herziene druk) - f 75,-
- Deel 3: Verzorging - f 85,-
- Deel 4: Boomsoorten en gebruikswaarde - f 55,-

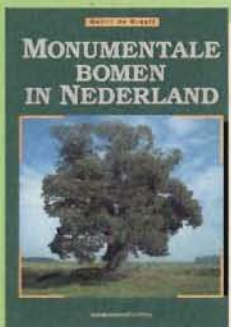
Houtrot in bomen

Overzicht van houtparasitaire schimmels die we in ons land op bomen kunnen aantreffen. f 24,50

Iepen voor Nederland

Het meest recente overzicht van het bruikbare iepensortiment voor ons land, met uitvoerige beschrijving en winter- en zomerkenmerken van de diverse soorten. f 12,50 donateursprijs f 10,-

Monumentale bomen in Nederland

Onze mooiste bomen in beeld, met achtergrondverhalen en routebeschrijvingen van Gerrit de Graaff e.a. f 66,50 donateursprijs f 56,50

Luisteren naar bomen

Bert Voorhoeve Bomensprookjes voor kinderen en volwassenen f 10,-

Ontmoetingen met bomen

Maja Kooistra Spirituele ervaringen tussen mens en natuur. f 39,50

Bomenboeken winkel

Bomen & ... folders

Alle nog beschikbare titels van de bekende folderserie, o.a. buren, bloemen, mensen, beesten, bijen, insecten en vogels. In totaal ontvangt u 25 titels. **Speciaal voor donateurs f 9,90**

Voor een compleet overzicht van onze artikelen zie onze internetsite www.bomenstichting.nl of vraag een schriftelijk overzicht aan!

Goed iepenbeheer

Handleiding hoe moet worden omgegaan met de iepenziekte. f 25,-

Recht op bomen

Handleiding voor het voeren van bezwaarprocedures tegen het kappen van bomen. f 24,50 donateursprijs f 19,50

nieuw

Bestelbon

Deze bon in gefrankeerde envelop sturen naar:
Bomenstichting,
Oude Gracht 201 bis, 3511 NG Utrecht

Stuur mij:

... ex .....
... ex .....
... ex .....

Instelling: .....

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: ..... Woonplaats: .....

De artikelen dienen voor toezending te worden betaald. U kunt kiezen uit de hieronder vermelde mogelijkheden. Per bestelling dient u het bedrag te verhogen met f 6,50 verzendkosten, tenzij anders staat vermeld.

Ondergetekende verleent hiermee éénmalige machtiging aan de Bomenstichting tot het afschrijven van het bedrag f ..... van zijn/haar bank/girotekeningnummer:

Datum: ..... Handtekening: .....
U kunt het machtigingsbedrag laten teurgstorten als u het niet eens bent met de afschrijving. U kunt dit verzoek schriftelijk bij de Bomenstichting indienen.

Het totaalbedrag heb ik op (datum) ..... overgeschreven op postbankrekening 2108755 t.n.v. Bomenstichting, Utrecht.

Historisch groen

Tuinen en parken in de stad Utrecht.
C.C.S. Wilmer.
Historische reeks Utrecht 28.
ISBN 90 5345 148x

"Monumentaal Groen" was het thema voor de Open Monumentendag van dit jaar.

Dit thema inspireerde de werkgroep Open Monumentendag tot het uitbrengen van het boekje: Historisch Groen, Tuinen en parken in Utrecht.

In het hoofdstuk: "Van Middeleeuwen tot de 17e eeuw" staan naast veel historische informatie ook zeer wetenswaardige zaken over bomen. Wist u bijvoorbeeld dat veel bomen, vooral die langs de grachten toen particulier eigendom waren, en dat ze daarom een grote verscheidenheid vertonen. In de Breedstraat werd in 1601 een bomenrij in het midden van de straat geplant om de zon te weren. In 1660 werden alle bomen langs de Nieuwegracht gekapt om ze te vervangen door een ordentelijke rij lindenbomen. In 1637 werden 1200 lindenbomen en 600 iepen geplant aan de Maliebaan.

Verschillende tuinen, tuinstijlen en waar ze voorkomen worden beschreven. Helaas is veel van dit schoons verloren gegaan. Van het mooiste park van Utrecht, Nieuweroord, resten nog enkele iepen uit de 18e eeuw en de grote plataan, de oudste boom van Utrecht. Tegenwoordig is dit het Moreelsepark. In het Wilhelminapark staan nog veel mooie bomen van ongeveer 100 jaar oud. Het boekje eindigt met de naoorlogse parken waarvan er vele zijn en die gelukkig veel te bieden hebben. Vooral voor degenen die Utrecht kennen een heel interessant boekje.

Douwe van der Heij

Landschap als geschiedenis

M. Doorman.
Uitgave Landschapsbeheer Zuid-Holland,
Postbus 558, 2800 AN Gouda.
f 7,50

Ter gelegenheid van 20 jaar Landschapsbeheer Zuid-Holland verscheen de lustrumuitgave "Landschap als Geschiedenis". Het boekje is bedoeld als een kennismaking met de cultuurhistorie van het landschap in Zuid-Holland. Als uitgangspunt voor deze kennismaking is gekozen voor hetgeen nu nog in het landschap herkenbaar aanwezig is.

Weet u bijvoorbeeld waarom de spoorlijn Leiden-Haarlem en enkele wegen in die omgeving ongeveer 3 meter hoger liggen dan het omringende land? Of kent u het ontstaan van natuurgebieden als gevolg van de komst van de stoomgemalen? Welnu, dit boekwerkje geeft antwoord op deze vragen en verklaart nog veel meer interessante zaken in het landschap. Een interessant en leerzaam boekje, vooral voor inwoners van Zuid-Holland.

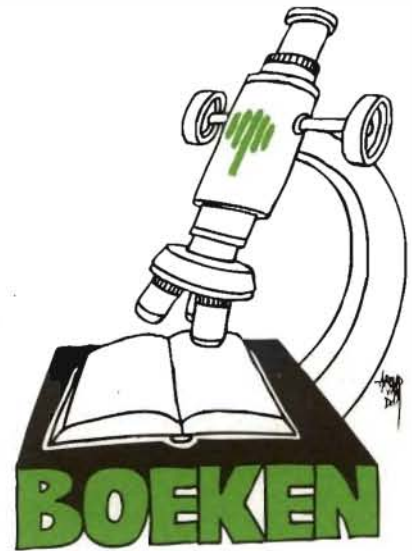
Douwe van der Heij

Natuurbalans '99.

Samenvatting
Gratis te bestellen bij RIVM,
Postbus 1, 3720 RA Bilthoven.

Dit jaar is voor de tweede maal een 'Natuurbalans' uitgebracht door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en enkele instituten van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek gezamenlijk. In deze brochure wordt gesteld dat de eerder getrokken conclusies over de achteruitgang van de natuur nog steeds gelden (afname aantal soorten planten en dieren, uniformer worden van het landschap). Een belangrijk instrument om deze achteruitgang te stuiten is het ontwikkelen van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In 2018 moet met de realisatie van de EHS een netwerk van verbonden natuurgebieden in Nederland tot stand zijn gebracht. Het boekje is een goed uitgangspunt om met dit onderwerp kennis te maken.

Aart de Veer

Boomspiegel 15

Park- en laanbomen, deel 4
F.J. Fontaine
Uitgave:
Boomkwekerijen M. van den Oever & Zn BV
Postbus 40
5076 ZG Haaren (N-Br)
tel. 0411-621964

Onuitputtelijk is Frans Fontaine. Hij schreef en illustreerde alle verschenen Boomspiegels voor Boomkwekerij M. van den Oever & Zn. In nummer 15 behandelt hij de loofboomgeslachten Platanus, Pyrus, en de coniferen Cupressocyparis, Metasequoia, Sequoia, Sequoiadendron en Taxodium. Ook op deze editie valt niets af te dingen, alhoewel de kwaliteit van de foto's wat beter had gekund. Deze zijn echter niet bedoeld voor het determineren, want daarvoor dienen de duidelijke, gedetailleerde pentekeningen, die Fontaine zelf maakte. De liefhebbers kennen deze serie ongetwijfeld en zullen dit boekje ook weer aanschaffen. Voor degene die speciaal geïnteresseerd is in een van de genoemde soorten is Boomspiegel een waardevolle, complete informatiebron. U beschikt dan over een volledig overzicht van de verschillende genoemde soorten, de variëteiten en de eigenschappen en groeivoorwaarden.

Frank Moens

Goudse plantaardigheden

Een wandeling langs groene monumenten in Gouda

Henny van Dolder-de Wit en Henkjan Sprokholt

ISBN 90-74878-07-5

Verkrijgbaar bij de V.V.V. in Gouda.

Voor de Stichting Open Monumentendag Gouda was het thema voor die dag aanleiding voor het uitbrengen van het boekje

"Goudse Plantaardigheden", een wandeling langs groene monumenten in Gouda.

Na een korte beschrijving van de geschiedenis van tuinen en parken in het algemeen, volgt een wandelroute langs Goudse "plantaardigheden". Het is een

kruij-door-sluip-doorroute door de Goudse binnenstad vol verrassingen. De wandeling begint bij de groene wandtapijten in de trouwzaal van het Stadhuis en gaat vervolgens door parken en door hofjes. We komen op de Oude Begraafplaats uit 1832 (aange-merkt als monument), langs de nog werkende korenmolen "De Rode Leeuw" en door het Van Bergen IJzendoornpark uit 1901. Steeds weer smalle steegjes en nieuwe monumentale verrassingen.

In dit boekje staat belangrijke informatie die (onbewust?) in het boekje "Historisch Groen in Utrecht" niet vermeld is: de Engelsman Poole die in 1741 Gouda bezocht, was van mening dat Gouda er verzorgder uitzag dan Utrecht. De bomenrijen stonden hier precies op de goede afstand van de gevels: geen overlast en toch voldoende schaduw. Van parkeerproblemen maakt Poole geen melding.... Een zeer lezenswaardig boekje voor Gouwenaars, maar zeker ook voor degenen die een bezoek willen brengen aan deze mooie historische stad.

Douwe van der Heij

Ecologisch beheer van beplantingen in het stedelijk gebied.

A. Koster
IBN-DLO Rapport 369

Ecologisch groenbeheer is een trend. De titel van dit rapport trok onze aandacht, omdat groenbeheer ook bomen aangaat.

Deze publicatie gaat over min of meer aaneengesloten beplantingen en laat solitaire bomen, bomenrijen en boomgroepen buiten beschouwing. Helaas wordt de uitdrukking 'ecologisch beheer' niet gedefinieerd. Wel geeft de auteur een helder overzicht van begrippen als bosplantsoen, bosje, bossingel, struweel, griend, hakhout en opslagbos.

Het grootste deel van de 355 pagina's wordt ingenomen door overzichten van gegevens die verzameld zijn in 40 Nederlandse gemeenten. Het is een neerslag van ervaringen van deze gemeenten met ecologisch beheer. Hier wordt verder geen analyse van gemaakt.

Als handboek moet dit boek dus niet worden gebruikt, daarvoor zal de publicatie 'Ecologisch Groenbeheer in de Praktijk' van IPC Groene Ruimte meer geschikt zijn. Wel is het interessant om na te lezen hoe al die gemeenten dat nu doen.

De auteur geeft aan dat dit rapport op verzoek van de Vereniging Stadswerk vertaald zal worden naar de directe praktijk van het groenbeheer.

Judith Westerink

Meeting with remarkable trees

Thomas Parkenham.
Phoenix Illustrated, London.
Paperback 192 blz.
ISBN 0 75380 237 6.
f 92,75 inclusief verzendkosten
Verkrijgbaar bij Arbori Arnhem, tel. 026-4722718

Dit prachtige boek gaat over monumentale bomen in Engeland en Ierland. Volgens het colofon is een dergelijk boek niet verschenen sinds de uitgave van Sylva Britannica in 1826. Het boek bevat kleurenfoto's en steervolle beschrijvingen van Parkenham's zestig favoriete monumentale bomen. De keuze is subjectief, maar wel gedaan op basis van enkele criteria: leeftijd, afmeting, vorm, historisch belang en gebruik.

De bomen zijn in vijf hoofdgroepen ondergebracht: inheemse soorten, exoten, heiligdommen, fantasieën en overlevers. De originele indeling geeft duidelijk aan dat de schrijver geen 'gewone dendroloog' is, maar iemand die ook op de geschiedenis en de (veronderstelde) betekenis van de bomen ingaat. Natuurlijk zijn ook enkele kampioenen opgenomen zoals de hoogste Britse boom (de Douglas in the Hermitage, Dunkeld, Schotland) die 64 m meet. En de oudste boom, de taxus van Selborne in Hampshire met een veronderstelde leeftijd van 1400 jaar, overigens naar de foto te oordelen een nogal zielig geval. Het goed verzorgde boek besluit met diverse registers en een overzichtskaart, aan de hand waarvan u een mooie (maar wel verre) bomenreis kunt ondernemen. Het boek toevoegen aan uw bibliotheekje over levende monumenten is een goed alternatief

Aart de Veer

Stadsbomen vademecum, deel 2

Groeiplaats en aanplant

Ir. J. Atsma en ing. Y in 't Veld

530 bladzijden, herziene druk

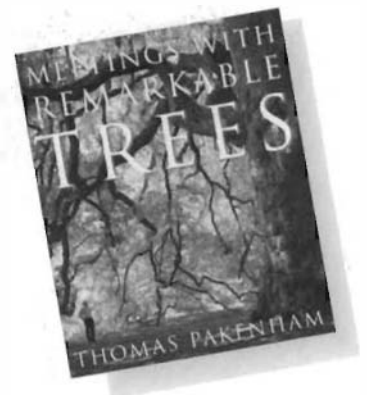
f 80,-

ISBN 80-74481-13-2

Verkrijgbaar bij de Bomenstichting

Een goede plantplaatsvoorbereiding is bij het aanleggen van even groot belang als de aankoop van kwalitatief hoogwaardig plantmateriaal. Een slechte groeiplaats betekent doorgaans blijvende (hoge) kosten om een kwarrende beplanting in stand te houden.

De herziene versie van deel 2 van het Stadsbomen vademecum behandelt zowel de plantplaatsvoorbereiding als de aanschaf van het plantmateriaal. Het boek bestrijkt een breed terrein: het behandelt de biologie van de boom, het gaat uitgebreid in op verschillende bodemkundige aspecten en vertaalt deze naar plantplaatseisen. Het benadrukt het belang van kwalitatief hoogwaardig plantmateriaal en beschrijft het planten van bomen. Dit tweede deel is waardevol naslagwerk voor een ieder die direct of zijdelings te maken heeft met bomen in de bebouwde omgeving. Dit geldt zowel voor hen die een beleids-, ontwerp-, werkvoorbereiding- of beheersfunctie bekleden als voor hen die daartoe een opleiding volgen.

bomennieuws

Bomennieuws
24e jaargang, nummer 4, winter 1999
ISSN 0166-784 X
Een uitgave van de Bomenstichting te
Utrecht

*Beschermvrouwe
Hare Majesteit de Koningin*

Verschijnt 4 X per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie:
Marjan van Elsland
Douwe van der Heij
Maartje Nelemans
Aart de Veer
Roelie de Weerd

Eindredactie:
Florentine van Eeghen

Hoofdrederie en vormgeving:
Frank Moens

Productie:
Celeste Koen, Gea van Veen

Aan dit nummer werkten mee:
Rob Buijs, Edwin Koot,
Karljin Heger, Judith Westerink,
Maarten T. de Winter

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 234 07 78, fax (030) 231 03 31
e-mail: bomensti@pz.nl
Internet:
<http://www.bomenstichting.nl>

Wilt u een artikel insturen, vraagt u dan
eerst de richtlijnen en de mogelijke
omvang op bij de hoofdredacteur.
De redactie beslist over de plaatsing.

Advertentie-exploitatie:
Bomenstichting, t.a.v. Frank Moens

Druk:
Van den Berg's Drukkerij - Maarn

Overname van artikelen en berichten na
overleg met de redactie.

Gedrukt op Reviva offset 100 grams.

Doelstelling Bomenstichting

Onder het motto 'Met bomen meer mens'
werkt de Bomenstichting aan haar doel:
*de zorg en het respect voor bomen te
bevorderen.*

Zij doet dit door het geven van voorlichting
en advies aan publiek en overheid en het
uitgeven van voorlichtingsmateriaal.
De Bomenstichting is actief betrokken bij
het behoud van bomen en beheert het
register van Monumentale bomen.

Bomennieuws is voor donateurs van de
Bomenstichting gratis.

Donateur wordt u voor:
f40,- per jaar
65+ f 30,- per jaar

November 1999 t/m januari 2000

Een leven van een eeuw

Expositie over
monumentale en/of karakteristieke
bomen in de Hoeksche en
Zwijdrechtse Waard. Ongeveer 40
exposanten hebben hun favoriete
boom of bomen vastgelegd op
(foto)papier of op doek. Er is een
ruime variatie in gebruikte technieken.
Plaats: Zorgcentrum De hoge Weide,
Grote Weel 1, Strijen
Open: van maandag t/m zaterdag

9 januari en 26 februari

Winterwandelingen Arboretum Trompenburg

De eerste tekenen van een nieuw vor-
jaar zullen zichtbaar zijn. Januari is
een mooie mand voor het bekijken
van allerlei wintersilhouetten van
bomen.

Afhankelijk van het gedrag van de
winter bloeit in februari misschien de
Toverhazelaar en kunnen we genieten
van de sneeuwkllokjes en andere
vroegbloeiende bol- en knolgewasjes.
De wandelingen beginnen op beide
dagen om 14.00 uur
Plaats: Honingerdijk 86
Rotterdam Kralingen
Toegang: tuin f 5,-, wandeling f 2,50
Inlichtingen: 010-2330166

1 en 2 februari

Cursus Ondergrondse groeiplaats bij bomen

Tweedaagse cursus georganiseerd
door het NOCB, boomtechnisch
adviesbureau. De cursus is speciaal
bedoeld voor degenen die belast zijn
met aanleg, ontwerp en herstel van
groeiplaatsen.

Inlichtingen: NOCB te Westervoort
tel.: 026-3117550
www.nocb.nl

3 februari

Boombeleid

Cursus voor mensen die betrok-
ken zijn bij met het opstellen of uit-
voeren van boombeleid. Aan bod
komen onderwerpen zoals boomei-
sen en ontwerp, wetgeving, taxatie,
zorgplicht en bestekken.

Inlichtingen: NOCB te Westervoort
tel.: 026-3117550
www.nocb.nl

19 februari

Houtveiling

De Nederlandse houtveiling is na drie
jaar een begrip geworden in de
Nederlandse houtwereld. Er wordt
hout verkocht en de bijeenkomst is
ook uitermate geschikt voor het leg-
gen van contacten tussen aanbieders
en kopers.

De vierde Nederlandse houtveiling
wordt georganiseerd door EAR for
Nature en de Unie van Bosgroepen.
Plaats van handeling is het Openlucht
Museum in Arnhem.

Wilt u hout aanbieden of meebieden,
dan kunt u contact opnemen met EAR
for Nature, tel.: 026-4821369
De veiling begint om 11.30 uur

22 maart

Nationale Boomfeestdag

De landelijke viering zal plaatsvinden
in de in aanbouw zijnde woonwijk
Leidse Rijn ten westen van Utrecht. In
aanwezigheid van Hare Majesteit de
Koningin zullen speciaal gekweekte
millenniumbomen worden geplant.
De Bomenstichting zal daarin ook een
rol vervullen.

Inl.: 030-6926126

2 en 3 juni

Bomenexcursie België

Voor donateurs organiseert de
Bomenstichting een tweedaagse
excursie per bus naar het oostelijk
deel van Vlaanderen. We brengen
een bezoek aan zeer verschillende
bomen, parken en landgoederen.
In het volgende nummer van
Bomennieuws zal een programma en
een aanmeldingsformulier zijn
bijgesloten.

Bomenstichting
1970 - 2000

Bij het volgende nummer
ontvangt u
het programma van de
viering van het 6e
lustrum

Rijp & Groen

Belastingdienst hakt in boom
Het was een oud romantisch gebruik om in een boom, liefst in een beuk met zijn gladde schors, een hartje-met-pijl uit te snijden met aan weerszijden van de pijl de namen van de geliefden. En al hield de liefde op, de uitgekerfde boodschap bleef zichtbaar tot het einde van de boom, vele jaren later. Het kerven in een boom gebeurt zelden meer. Gelukkig, want hoewel een boom er niet direct aan dood zal gaan, kost het hem natuurlijk wel energie om op zo'n verwonding te reageren. Zolang de wond open is, is er bovendien gevaar voor infectie door schimmels, bacteriën en insecten.

De Belastingdienst, om precies te zijn het Automatiseringscentrum in Apeldoorn, weet dit kennelijk niet.

Mevrouw van Heeckeren van Molecate stuurde ons een personeelsadvertentie uit het blad Elsevier van 27 april 1999. Deze laat over twee pagina's een grote foto zien van zo'n liefdesverklaring met heel aandoenlijk, de 'Belastingdienst' als de aanbedene. Alles ruim uitgehakt in de schors van een boom. Toen ik in een soortgelijk geval contact had met een ander bedrijf (zie Rijp & Groen - Boos, Bomennieuws 4/98), werd mij geruststellend meegedeeld, dat de foto met digitale middelen tot stand was gebracht, dus zonder werkelijk een boom te beschadigen. Misschien is dat in de advertentie van de belastingdienst ook wel zo. Maar het gaat mij niet alleen dáárom. Wat veel erger is, is de boodschap aan degene die de advertentie ziet: "hakken in bomen is normaal". De advertentie begint met de volgende zin: "De Nederlandse Belastingdienst staat bekend als een moderne en innovatieve organisatie." Ja ja...

Wij staan achter de inhoud van uw artikel, mede omdat wij - ook vanuit onze overheidsverantwoordelijkheid - zorgvuldig met het milieu willen omgaan. Wij hechten er dan ook veel waarde aan u te melden dat bij de productie van de genoemde advertentie gebruik is gemaakt van een dode en reeds gerooide boomstronk.

*Paul van der Linde
Adviseur Externe communicatie
Belastingdienst/Automatiseringscentrum*

Toch blijft de boodschap fout, want het publiek krijgt bovenstaande mededeling niet mee.

Bomen en parkeren
Piet Vooren uit Noordwijkerhout vroeg ons, of we wel eens iets hadden gepubliceerd over bomen op parkeerplaatsen. Hij schrijft ondermeer het volgende: "toch zou een combinatie van

bomen met parkeren betekenen dat het ruimtebeslag van de voertuigen tevens gebruikt wordt voor natuur. Het gezicht van een massa verschillende auto's naast elkaar, dat vrijwel niemand mooi vindt, zou gecamoufleerd kunnen worden door er een bladerdek overheen te creëren door middel van bomen tussen de parkeervakken."

Iedere ontwerper van parkeerplaatsen tekent er bomen op, niet alleen omdat hij of zij liever bomen ziet dan auto's, maar ook omdat de autobezitter graag in de schaduw van bomen parkeert, zeker 's zomers. Maar de meeste ontwerpers hebben twee handicaps. In de eerste plaats weten wel, welke boomsoort ze mooi vinden voor een parkeerplaats, maar meestal niet hoe groot (of klein) die boomsoort wordt en al helemaal niet, dat een boom ook wortels heeft. Dat boomwortels groei-ruimte nodig hebben om de bovengrondse delen te laten uitgroeien tot een fraaie parasol ontgaat ze dus ook. Zelfs als ze wel genoeg van bomen weten, dan hebben ontwerpers van parkeerplaatsen altijd nog een tweede handicap, waar ze niets aan kunnen doen. Ze moeten namelijk op het hun aangewezen stuk grondoppervlak zoveel mogelijk auto's zien kwijt te raken. Dus blijft er wel ruimte over voor boomstammen, want die raak je overal wel kwijt langs de randen en tussen de parkeervakken. Maar waar laat je de wortels? Die groeien namelijk niet in de sterk verdichte grond onder de auto's. Toch krijgen de meeste ontwerpers wel hun zin, dat wil zeggen dat er bomen worden geplant, want er zijn helaas niet veel bomenplanters die weigeren om hun bomen op onmogelijke plekken te planten, waar ze geen gezonde toekomst hebben. Dus zie je in heel Nederland miezerige kleine boompjes op parkeerplaatsen. Als je ze vergelijkt met hun goedgroeiende leeftijdgenoten in een groenstrook naast de parkeerplaats zie je pas goed hoe slecht ze het hebben. Dat wordt dus nooit wat. De oplossing is simpel: geef voor iedere boom één auto op, dus één parkeervak. In dat ene vak van 2,5 x 5m verbeter je de grond, zodat één of meer bomen daarin een geweldige toekomst tegemoet gaan en er na enkele jaren al een groene parkeerplaats ontstaat. Het zal strijd kosten tussen de opdrachtgever, de ontwerper en de beheerder, maar als die nou eens naar elkaar leren luisteren, dan krijgen we in Nederland misschien ooit de lommerrijke parkeerplaatsen, waar de heer Vooren van droomt.

Marjan van Ehlend